

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Marián Török
Článok / Article: Tri obdobia dvoch desaťročí zahraničnej politiky Slovenskej republiky
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov – UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

TÖRÖK, M. 2014. Tri obdobia dvoch desaťročí zahraničnej politiky Slovenskej republiky. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 17, č. 3, 2014. ISSN 1335 – 2741, s. 112-151. Dostupné na internete:

<http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2014/TOROK.pdf>.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu Politické vedy. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

TRI OBDOBIA DVOCH DESAŤROČÍ ZAHRANIČNEJ POLITIKY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

THREE PERIODS OF TWO DECADES OF SLOVAKIA'S FOREIGN POLICY

Marián Török*

ABSTRACT

After two decades of independence, Slovak Republic achieved in the field of foreign policy results which may not be overlooked and placed itself among the most successful countries in the world despite the fact that in the beginning it did not look so well. Achievements of Slovak Republic, such as membership in EU, NATO or OECD did not happen by chance. Diplomacy had to learn to communicate intensively, coordinate its actions and at the same time build the trust by its actions. All of this would not be possible without a political will. When integration engines in Slovakia finally ignited, they showed their strength. Today, Slovak Republic is recognized as a trusted partner who not only enjoys benefits of memberships in global organizations but also brings issues on the table, expresses its position and offers solutions.

Key words: Slovak Republic, foreign policy, international relations, the accession process, periods of foreign policy, Slovak diplomacy

Úvod

Dnešný „chrám“ diplomacie stojí na štyroch pilieroch. Sú nimi klasická diplomacia, európska agenda, ekonomická diplomacia a asistencia občanom v zahraničí. Tento ucelený objekt sa nekreoval sám a neexistoval v čase nadobúdania diplomatického uznania SR. Slovenská zahraničná politika prešla počas dvadsiatich rokov existencie samostatného štátu tromi vývojovými obdobiami a vychádzala zo zahraničnopolitickej identity štátu. Túto definujeme ako súbor počas rozsiahleho časového obdobia hlboko zakorenených záujmov a cieľov, ktoré sú nemenné pri zmene vlád. Ku zmene takejto identity dochádza

* PhDr. Marián Török, PhD. pôsobí ako vedúci Kancelárie verejného ochrancu práv, Nevädzová 5, 821 01 Bratislava-Ružinov, Slovenská republika, mariantoeroek@gmail.com.

len zriedkavo a to najmä pri zmenách štátneho zriadenia. Inými slovami je zahraničnopolitická identita štátu vlastne interakcia národného dedičstva a skúseností z externého prostredia súčasnosti.

V prípade Slovenskej republiky je samotná zahraničnopolitická orientácia závislá od históriou vygenerovaného smerovania z čias komunizmu, ale najmä z priorít medzivojnového obdobia, ktoré záviseli od prvej profilácie zahraničnopolitickej identity z konca 19. storočia. Aj samotný zrod novej slovenskej zahraničnej politiky spred čias tvorby štátu sa dial na jednej strane pod vplyvom hegemoniálnej agendy západu a na strane druhej pod vplyvom slovenského národného dedičstva. Samotné kreovanie bolo pomerne zložitá aj napriek nízkej intenzite národného dedičstva, ktorá umožnila flexibilné prispôsobenie sa prioritám západoeurópskych krajín. Hlavnými premennými ideológie slovenského národného dedičstva boli pragmatický, rusofilný kurz, ktorý vychádzal z tradície panslavizmu a trvalo napätých vzťahov k Maďarsku. Na základe malého národného dedičstva a chýbajúcich stabilných vzorov počas komunistickej minulosti dominovali základom zahraničnej politiky Slovenskej republiky dva faktory. Vyššie spomenutý proruský panslavizmus a predstava, že SR je akýmsi pomyselným mostom medzi východom a západom. Nové slovenské elity netvorili prevažne disidenti z čias komunizmu, ale boli to práve reformní komunisti alebo označovaní aj ako komunisti „z druhého radu“. Keďže sa na Slovensku v čase pred jeho vznikom 1. januára 1993 nevyprofilovali prirodzené elity, bola pôda pripravená pre nové lojálne elity a pre populistov. Počas celého procesu transformácie existoval v SR stabilný tábor populistov, medzi ktorých radíme **Vladimíra Mečiara** (LS – HZDS), **Jána Slotu** (SNS) a **Roberta Fica** (SMER – SD). Pokiaľ by vznikol úsudok, že po úspešnej transformácii a rozsiahlej ponuke populistov už neexistoval v SR priestor pre ďalšieho takého politika, tak sa mýli. Rok 2010 priniesol **Richarda Sulíka** (SaS). Nacionalisticko-populistický tábor agitoval mocensko-pragmaticky. V prípade prvých troch politikov všetci prijali po roku 1998 západnú orientáciu Slovenska, avšak nebránili sa nikdy využiť nacionalistickú argumentáciu za účelom získania čoraz väčšej podpory. Rovnaké to je aj v prípade štvrtom, keď **Richard Sulík** zneužil tému národnej identity proti podporným mechanizmom Európskej únie.

Na základe pristúpenia SR k EÚ a NATO v roku 2004 zahraničná politika SR viac nepodlieha tlaku možných sankcií západu. Od tohto obdobia dominuje oblasti zahraničnej politiky sebedomá, národná politika naplnená rôznymi záujmami Slovenskej republiky. Zahraničná politika sa síce po roku 2004

dostáva na okraj výkonu vnútornej politiky, ale zároveň je jedinou politikou, ktorá si pri zmene vlád v SR zachováva kontinuitu.

1 SR ako nový aktér na medzinárodnom poli (1993 – 1998)

Rozhodujúcou súčasťou existencie každého štátu je medzinárodný aspekt. Na geopolitickej mape sveta vznikol nový aktér, Slovenská republika 1. januára 1993, pre ktorého dôležitosť medzinárodného uznania bola oveľa nevyhnutnejšia, ako u väčších štátov, keďže výrazne ovplyvňovala hospodársku a bezpečnostnú oblasť takejto malej jednotky. Slovenská republika nedokázala plnohodnotne fungovať ako sebestačná krajina, ktorá sa mala vydať vlastnou cestou, čo sa preukázalo aj na zahraničnopolitickej izolácii do roku 1998. Do tohto obdobia sa dá hovoriť o tom, že sa SR plnohodnotne nezaradila do globálneho a ani regionálneho systému svetového hospodárstva, ba dokonca sa stala akousi „čiernou dierou“ Európy.

Medzinárodný aspekt zaručuje krajine vôbec jej ďalšiu existenciu. Tento aspekt sa naplňuje v prvom rade uznaním ostatnými krajinami medzinárodného spoločenstva a v druhom rade záujmom medzinárodných organizácií o prístupenie danej krajiny k nim. V prípade Slovenskej republiky bolo rozhodujúce uznanie od významných krajín sveta, ako aj od svojich nových susedov. Rýchlemu zahraničnopolitickému uznaniu SR² veľmi napomohlo pokojné rozdelenie ČSFR a spoločný záujem oboch nových štátov pôsobiť dôveryhodne na svetovej politickej scéne.

Obdobie po vzniku Slovenskej republiky bolo poznačené najmä budovaním inštitucionálneho zázemia. V tomto prípade bol na prvom mieste zrod Ministerstva zahraničných vecí Slovenskej republiky. Zahraničná služba sa musela, popri transformácii Ministerstva medzinárodných vzťahov SR (vzniklo v roku 1990) na reprezentatívne MZV SR, koncentrovať na rozdelenie spoločného majetku federálneho ministerstva, ako aj na zriaďovanie nových zastupiteľských úradov a doplnenie fundovaného personálu.³ Model prípravy slovenskej zahraničnej služby pripomína model kreovania zahraničných

¹ SR sa radí s rozlohou 49.036 km² a počtom obyvateľov 5.371.000 medzi malé európske štáty.

² „1. januára 1993 uznalo SR takmer 100 štátov“ (Rosputinský, 2004, s. 445), k 1. októbru 2011 to bolo 165 krajín sveta.

³ Totiž už pred vznikom samotného štátu bol problém so zastúpením Slovákov v diplomacii, kedy skúsení diplomati na federálnej úrovni boli v pomere 2:1 v prospech ČR, čo pre SR po roku 1993 znamenalo nevyhnutnosť rozširovať rady diplomatov pomaly o 200%.

vzťahov krajín bývalého Sovietskeho zväzu. Zahraničnopolitická infraštruktúra, skúsenosti, ale aj mnoho expertov zotrvalo vo svojich funkciách po rozdelení spoločného štátu Čechov a Slovákov práve v Prahe. Prvé roky slovenskej diplomacie boli označované ako detské roky slovenskej zahraničnej politiky. „*Tento fakt podčiarkuje aj skutočnosť, že do roku 1997 mala Slovenská republika už šiestich ministrov zahraničných vecí.*“ (Duleba, Lukáč, Wlachovský, 1998, s. 12)

Aj napriek svojim nedostatočným skúsenostiam musela slovenská zahraničná politika v krátkom časovom slede riešiť množstvo rozsiahlych problémov. Ak by vtedajší vedúci predstavitelia v oblasti zahraničných vzťahov boli úplne zaháľali, predurčilo by to osud Slovenskej republiky na desaťročia. Ten sa negatívne vyvíjal do jesene 1998, keď došlo po parlamentných voľbách k zmene vlád a vládu **Vladimíra Mečiara** vystriedala proreformná vláda **Mikuláša Dzurindu**. V čase pred týmto zlomovým momentom stála na svetle sveta oprávnená otázka, či slovenská zahraničná služba dokáže optimálne hájiť slovenské záujmy. V rozmedzí rokov 1995 až 1997 preukázalo Ministerstvo zahraničných vecí SR niekoľkokrát neschopnosť a neskúsenosť v zahraničnopolitickej oblasti. Išlo predovšetkým o neprofesionálne reakcie na priamu kritiku vnútropolitického vývoja z EÚ, NATO a USA, (Wlachovský, 1996), ako aj reakcie navonok ohľadom únosu **Michala Kováča ml.**, syna vtedajšieho prezidenta Slovenskej republiky. Vyraďenie Slovenskej republiky z prvej fázy rozširovania NATO už v roku 1995 znamenalo, že zahraničnopolitickým aktérom sa nepodarilo navonok odkomunikovať kontroverznú vnútropolitickú situáciu.

Vtedajšiu neschopnosť slovenskej diplomacie spôsobilo primárne rýchle rozdelenie federácie a sekundárne, ako som uviedol vyššie, nízka úroveň inštitucionálneho zabezpečenia tejto oblasti. Skutočnosť, že Slovenská republika nikdy nebola nútená tvoriť samostatnú zahraničnú politiku, sa odzrkadľovala naďalej v rozhodovacom procese. Chýbajúce zahraničnopolitické skúsenosti nahrádzali zodpovední jednoduchou improvizáciou. Nedostatok fundovaného personálu sa prejavoval najmä tým, že neexistovali koncepcie strednodobej a ani dlhodobej orientácie zahraničnej politiky, ktorú nevyhnutne k realizácii politických rozhodnutí väčšina orgánov v SR potrebovala. Chýbajúca konzistencia, neprítomnosť dlhodobých stratégií a predovšetkým nepredvídateľnosť zahraničnopolitických krokov boli toho výsledkom. „*Naša politika je potom reaktívna, prijímame mnohé rozhodnutia až pod tlakom udalostí.*“ (Wlachovský, 1996, s. 41) Do roku 1998 sa dokonca nedarilo v SR

vyformovať naprieč spoločenským spektrom akceptovateľné zahraničnopolitické smerovanie. Samozrejmosťou boli rozsiahle nezhody koalície a opozície a dokonca aj nezrovnalosti v rámci vládnej koalície o tom, ako sa má pristupovať k realizácii zahraničnej politiky.

2 Dvojtvárnosť slovenskej zahraničnej politiky (1993 – 1998)

Hneď od počiatku realizácie nezávislej slovenskej zahraničnej politiky prevládala skôr simulovaná orientácia na západ, ako reálne zameranie tvorby zahraničnej politiky podľa západných vzorov. Nedostatok skúseností v tejto oblasti viedlo k pribúdajúcej neistote pri kreovaní stanovísk na zásadné otázky profilácie SR ako dôveryhodného, zodpovedného a stabilného partnera v oblasti medzinárodnej politiky.

Zahraničnopolitická stratégia v období rokov 1993 – 1998 spočívala v tom, spraviť krok na Západ, ale zároveň vykročiť aj na východ. Táto nejasná politika medzi západom a východom viedla v roku 1995 k vyradeniu SR spomedzi možných kandidátov na členstvo v NATO a napokon v roku 1997 k vyradeniu spomedzi možných kandidátov na členstvo v EÚ.⁴

Protichodnosť deklarovania a reality v slovenskej zahraničnej politike sa jasne ukázala najneskôr na jeseň 1994, kedy vznikla nová vládna koalícia pod vedením **Vladimíra Mečiara**. Popri jeho HZDS, strane, ktorá sa orientovala aj na západ a aj na východ, boli členmi vládnej koalície ďalšie dve strany, ktoré otvorene kritizovali európsku integráciu a vyslovovali sa za neutrálne Slovensko mimo NATO. (Wlachovský, 1996) Toto uskutočňovali SNS a ZRS aj napriek tomu, že za Programové vyhlásenie vlády so zmienkou o začlenení sa do euroatlantických štruktúr hlasovali bez pripomienok.

Už v lete 1993 podpísala Mečiarova vláda Základnú zmluvu s Ruskom, teda dohodu o priateľských vzťahoch a spolupráci medzi Slovenskou republikou a Ruskou federáciou. Podľa tejto zmluvy je podľa Ruska vtedajší predchodca OBSE, teda KBSE garantom bezpečnosti. Dvojkoľajnosť slovenskej zahraničnej politiky podčiarkuje nasledovná skutočnosť, a to, že prezident SR **Michal Kováč** v novembri 1993 oficiálne žiada o prijatie SR do NATO, pričom

⁴ V stanovisku HZDS k záverom Európskej rady v Luxemburgu z decembra 1997 je reč o tom, že Slovensko je pripravené oveľa lepšie na otvorenie prístupových rokovaní s Európskou úniou, ako vybraných šesť krajín. SR spĺňa kritéria členstva lepšie, ako väčšina členských krajín EÚ. Rozhodnutie Európskej rady je výsledkom utláčania a klamstiev, ale Slovensko sa nenechá Európskou úniou ztročiť. (Sme, 1997)

oznamuje, že SR patrí výlučne k západu, podľa ktorého prispôsobuje aj politiku a reformuje patrične verejný život. Konflikt ústavných činiteľov, prezidenta **Kováča** s predsedom vlády **Mečiarom** sa stále viac a viac vyhocoval aj v nezhodách ohľadom orientácie zahraničnej politiky SR.

V programovom vyhlásení vlády SR (z januára 1995) je spolupráca s Ruskou federáciou spomínaná v jednej vete, aj to len v rámci Spoločenstva nezávislých štátov. Podľa tohto programového vyhlásenia má SR nasledovné zahraničnopolitické priority: 1. Spolupráca s európskymi a transatlantickými politickými, bezpečnostnými a hospodárskymi štruktúrami; 2. Spolupráca v rámci OBSE; 3. Spolupráca so susednými štátmi Českou republikou, Rakúskom, Poľskom, Maďarskom a Ukrajinou (v tomto poradí) a s ďalšími asociovanými krajinami EÚ. Až na poslednom mieste sú spomínané hospodárske vzťahy s Ruskou federáciou. Vzťahy k Rusku, ktoré boli ďaleko užšie, ako bolo v programovom vyhlásení uvedené, vyslúžili SR špecifickú pozíciu spomedzi stredoeurópskych a východoeurópskych krajín.

Protizápadná skepsa nebola výsadou len koaličného partnera HZDS. Na medzinárodnej konferencii 10. novembra 1995 v Berlíne oznámil **Vladimír Mečiar**, že Európska únia rozhoduje „o nás bez nás, presne tak, ako to bolo so Slovenskom v rokoch 1938, 1939 a 1968.“ (Wlachovský, 1996, s. 40) Tento dvojkoľajný kurz viedol k čoraz častejšej kritike zo zahraničia. V júli 1996 pred oficiálnou návštevou spolkového kancelára SRN **Helmuta Kohla** v Rakúsku sa ušla SR sprška kritiky: „Veľmi ľutujem, že vnútorný vývoj na Slovensku je niečím, čo nanajvýš poškodzuje tvár Slovenska. A dodal, že Slovensko predpoklady na vstup do EÚ má, bohužiaľ nie však v tejto chvíli.“ (Wlachovský, Duleba, Lukáč, 1997, s. 82) Premiér **Mečiar** nepriznal žiadnu chybu a považoval všetky obvinenia za nonsens. Tak napríklad odkázal veľvyslancovi Talianskej republiky v SR, že „*representant nestabilného Talianska nemá právo kritizovať stabilné Slovensko*“. Americkému veľvyslancovi zasa odkázal minister zahraničných vecí **Hamžik** po otvorenej kritike stavu demokracie na Slovensku: „*Nevidím dôvod, aby ministerstvo zaujímalo stanovisko k vystúpeniam veľvyslancov, ktorých je tu iks.*“ (Wlachovský, Duleba, Lukáč, 1997, s. 88) Vývoj na Slovensku znepokojoval prezidenta SR **Michala Kováča**, ktorý sa vo svojom príhovore 11. decembra 1996 v NR SR v Správe o stave SR za rok 1996 vyjadril na adresu vlády takto: „...*Pribúdajú zreteľné signály, že naša krajina sa začína dostávať do medzinárodnej izolácie. Stáva sa už pomaly pravidlom, že Slovenskú republiku vynechávajú spomedzi kandidátov prvej skupiny na členstvo v NATO a v Európskej únii. ... Svet nás ... posudzuje aj, a najmä podľa*

miery dodržiavania základných ľudských práv a slobôd, podľa úrovne a rozsahu demokracie, podľa spôsobu vládnutia, resp. spravovania vecí verejných, podľa toho ako transparentná a účinná je verejná kontrola činnosti vlády, podľa úrovne politickej kultúry a podobne. Vládna koalícia na hrozbu časového odsunutia Slovenska z integračných procesov, najmä vstupu do NATO, reaguje tvrdením, že oficiálne kruhy západných štátov nemajú vierohodné informácie a nedostatočne sa kontaktujú so slovenskou vládou. Takto sformulovaný postoj vnímam predovšetkým ako nebezpečný nedostatok realizmu, ktorý vážne ohrozuje naše integračné ambície. Mám vážne obavy, že v dôsledku takejto politiky môžeme zmeškať nielen prvý vlak do NATO, ale aj do Európskej únie.“ (Kováč, 1996) Prezident **Kováč** vystúpil pred poslancami s takouto kritikou, nakoľko jeho úsilie o zjemňovanie napätia medzi SR verus NATO a EÚ bolo už v júli predmetného roku v rozhovore so zahraničnými novinármi obrátene interpretované a následne bol podrobený kritike vtedajším predsedom vlády **Vladimírom Mečiarom**, ktorý ho neváhal označiť ako brzdu pre možný vstup Slovenska do týchto štruktúr. Premiérom **Mečiarom** bol označovaný ako „permanentný jav, ktorý tu je, ako nie veľmi pozitívny jav, ktorý nám veľa kazí. ... Treba zvýšiť úsilie, aby parlament riešil jeho osobu ... alebo ho nechať dokončiť do marca 1998, ale potom si nemôžeme robiť nároky ani na vstup do EÚ, ani na vstup do NATO.“ (Sme, 1996)

Z uvedených citácií vyplývajú nielen osobné animozity týchto dvoch ústavných činiteľov, ale aj rozdielne názory na kritiku zahraničia, predovšetkým na samotnú dvojkoľajnosť výkonu zahraničnej politiky. Zároveň sú garanciou uvedomelosti prezidenta republiky, že pri pokračovaní v dvojtvárnosti sa bude SR rútiť do medzinárodnej izolácie. Takáto izolácia by mala ďalekosiahle dôsledky na občanov SR a znamenala by rapidné znižovanie kvality života na Slovensku, čo by mohlo viesť okrem iného k vlnám migrácie do zahraničia.

Skepsa voči západu bola posilňovaná ideami, že Slovenská republika by mala byť mostom medzi východom a západom a preto by mala ostať neutrálna. Istým príkladom predkladaným slovenskej verejnosti bola neutralita Rakúska, ba dokonca idea istého pomyselného pásu neutrálnych krajín, ktorý by sa tiahol od Francúzska až po Ukrajinu (išlo by teda o Švajčiarsko, Rakúsko a Slovensko). Samotná neutralita nebola spomínaná v zahraničnopolitickej časti programového vyhlásenia vlády, neoficiálne ale bola prezentovaná vrcholnými koalíčnými politikmi, vrátane predsedov dvoch malých koalíčných strán. (Leško, 1998) Takéto tvrdenia sa pravidelne opakovali v rokoch 1995 až 1997 s odôvodnením, že je to tá najlepšia možná cesta pre Slovensko. Aj vďaka týmto

vyjadreniam sa v spomínanom období stávala slovenská integračná politika čoraz viac nejasnou, nevypočítateľnou, netransparentnou, ba až nedôveryhodnou. **Peter Staněk**, poradca premiéra **Mečiara** konštatoval, že vtedajšia situácia na medzinárodnom poli umožňovala každému malému štátu dosiahnuť ideálny cieľ, a to neutralitu s medzinárodnými zárukami. A to najmä preto, že pozícia Ruska síce výrazne oslaba, ale stále nie tak enormne, aby sa Rusko zrieklo svojho vplyvu na strednú Európu a Balkán. Na druhej strane „*jednostranná orientácia na Západ je pre Slovensko priveľkým rizikom*“.⁵ (Leško, 1998, s. 49)

3 Uchýlenie sa pod krídla Ruskej federácie

V súvislosti s nadobudnutím štátnosti SR v roku 1993 boli vybudované v slovensko-ruských bilaterálnych vzťahoch také základy, ktoré neboli porovnateľné so žiadnou inou krajinou v rámci V4. Takéto zblížovanie medzi SR a Ruskom krátko po páde železnej opony bolo v priamom nesúlade s deklarovanými snahami o integráciu SR do EÚ a NATO. Korene týchto mimoriadnych vzťahov ale siahajú do obdobia pred rokom 1993 a práve vznikom nového štátu mali byť inštitucionalizované. Proces slovensko-ruského zblížovania sa zrýchlil po tom, čo začala mať Bratislava strach z možnej izolácie západom. Slovenská vláda sa tak usilovala o vytvorenie nových slovanských aliancií, čo zdôvodňovala práve prehlbujúcimi sa bratskými vzťahmi k slovanským národom.

V období rokov 1993 – 1998 bolo uzatvorených viac ako 100 bilaterálnych slovensko-ruských dohovorov. Ako uvádza slovenský odborník na medzinárodné vzťahy **Ivo Samson**, „*ide o zahraničnopolitickú schizofréniu, nakoľko záväzky nachádzajúce sa v zmluvách s Ruskom, sú v priamom rozpore s tým, k čomu sa SR zaviazala vo vzťahu k eurointegračným ambíciám a ambíciám na členstvo v NATO*.“ (Samson, 1997, s. 6)

Základom pre slovensko-ruské vzťahy boli dve kľúčové zmluvy. Prvá z 26. augusta 1993, Zmluva medzi Slovenskou republikou a Ruskou federáciou o priateľských vzťahoch a spolupráci. V článku 5 uvedenej zmluvy sa píše: „*Zmluvné strany potvrdzujú, že bezpečnosť je nedeliteľná a že ich bezpečnosť je spätá s bezpečnosťou všetkých štátov účastníkov Konferencie o bezpečnosti*

⁵ Samotný koncept mosta vychádzal zo zakorenenej nedôvery Slovákov k západu a prejavil sa už v myšlienkach kodifikátora slovenského jazyka Ľudovíta Štúra. Táto tradícia nabádala k opatrnosti pred západnými vplyvmi a nachádzala v každej kritike isté sprisahanie.

a spolupráci v Európe.“ (Oznámenie MZV SR, 1995, s. 60) Podobná zmienka neexistovala v žiadnej zmluve medzi iným stredoeurópskym štátom a Ruskom. Slovenská vláda tu prevzala ruskú interpretáciu európskej bezpečnostnej architektúry postavenej na základoch KBSE, ktorá sa stavala proti východnému rozširovaniu NATO. V článku 9 sa uvádza, že zmluvné strany „budú spoločne i jednotlivito čeliť prípadným pokusom o nové rozdelenie Európy v hospodárskej a sociálnej oblasti.“ (Ibid.) Táto pasáž sa dá interpretovať len ako protiklad k východnému rozširovaniu NATO. Nekonzistencia slovenskej zahraničnej politiky bola viac než jasná, keď v novembri 1993, len tri mesiace po podpise základnej zmluvy bola doručená Bruselu žiadosť o prístupenie do NATO. Táto dvojkoľajnosť mala okrem iného aj iné pozadie. V auguste 1993 ešte nebol taký vyostrený konflikt medzi prezidentom **Kováčom** a premiérom **Mečiarom**. Vyostrenie vzťahov dvoch ústavných činiteľov bolo evidentné až na jeseň 1993 a týkalo sa kompletnej zahraničnopolitickej orientácie krajiny.

Druhou bola Dohoda medzi Ministerstvom obrany Slovenskej republiky a Ministerstvom obrany Ruskej federácie o vojenskej spolupráci taktiež z 26. augusta 1993. Samotná dohoda bola špecificky rezortného charakteru, ale predstavovala základ pre vojensko-politickú spoluprácu oboch krajín. Okrem iného obsahovala klauzuly, že ozbrojené sily môžu vo vzdušnom priestore jednej i druhej zmluvnej strany vzájomne využívať vojenské letiská, môžu uskutočňovať spoločné cvičenia s raketami zem – zem, a že ruský dlh bude splácaný dodaním stíhačiek MiG-29 a náhradných dielov pre slovenskú vojenskú techniku. (Samson, 1997)

V októbri 1995 dali predsedovia koalíčných SNS a ZRS **Ján Slota** a **Ján Lupták** ruskej tlačovej agentúre ITAR-TASS rozhovory, v ktorých uviedli, že Slovenská republika by sa nemala stať členskou krajinou dvoch vojenských zoskupení, ale mala by si zachovať svoju neutralitu. Následne ruský veľvyslanec a neskorší hovorca prezidenta **Borisa Jelcina** vyzdvihol Slovenskú republiku ako krajinu, ktorá by mala ísť príkladom ostatným stredoeurópskym krajinám. V nadväznosti na druhý demarš, ktorý obdržala SR v októbri 1995 od EÚ, navštívil podpredseda slovenskej vlády **Sergej Kozlík** Moskvu, kde navrhol dokonca zriadenie colnej únie medzi Ruskom a Slovenskom. (Wlachovský, 1996) Mala to byť výstraha pre západné krajiny, že v prípade pretrvávajúcej kritiky Slovenskej republiky, táto svoju zahraničnú politiku nasmeruje výlučne na východ. (Samson, 2002)

Ak by po voľbách v roku 1998 zostavilo HZDS opätovne vládu, zostala by podľa všetkého Slovenská republika na ďalšie volebné obdobie pevnou

súčasťou ruskej bezpečnostno-politickej zóny vplyvu. Aj z tohto dôvodu bolo hlavným záujmom Moskvy, aby nedošlo po voľbách k preskupeniu síl v prospech integračne orientovaných politických strán a hnutí. Ešte koncom mája 1998 navštívil premiér **Mečiar** prezidenta **Jeľcina** v Moskve, ktorý vyjadril nádej, aby HZDS vo voľbách zvíťazilo a viedlo krajinu aj naďalej. Dokonca sa vyjadril, že v kontexte aktuálnej situácie ho mimoriadne teší, že sa Slovenská republika orientuje v otázkach bezpečnosti a priateľstva na Rusko. (Báchora, 2004) Až do skončenia volebného obdobia 1994 – 1998 sa napokon na najvyšších miestach diskutovalo o neutralite Slovenskej republiky s tým, že by Ruská federácia poskytla SR záruky bezpečnosti. Keďže ale došlo na jeseň 1998 k zmene vlád, úvahy o neutralite sa rozplynuli.

4 Nový hráč na svetovom poli a záujmy jeho väčšiny

Orientáciu zahraničnej politiky národného štátu určuje vládnuca väčšina. Ako som uviedol, nebolo to inak ani v období od vzniku Slovenskej republiky do osláv jej päťročnice. Výkon vonkajších vzťahov na dve svetové strany uskutočňovala vláda pod vedením **Vladimíra Mečiara** v rokoch 1994 – 1998. V tomto období zaviedlo zoskupenie HZDS, SNS a ZRS diametrálne odlišnú politickú kultúru, aká bola v susedných, tiež postkomunistických krajinách.⁶ Predsedu vlády **V. Mečiara** v polovici 90. rokov prirovnávali podľa štýlu výkonu politiky (populisticko-autokratického) k politikom ako **F. Tudžman** z Chorvátska, **S. Milošević** zo Srbska a **L. Kučma** z Ukrajiny. (Demeš/Forbrig, 2007)

Z historického uhla pohľadu je pritom zaujímavé, že SR je krajinou, kde pred 2. svetovou vojnou žali úspech populistí, neskôr fašisti a po páde železnej opony sa opäť dostali komfortne k moci ďalší populistí. (Schneider, 1995) Z uvedeného sa dá vyvodiť záver, že slovenský národ je istým spôsobom závislý na populistoch, čo sa prejavuje až do súčasnosti. Aj napriek komunistickej minulosti mnohých predstaviteľov HZDS, toto dokázalo veľmi šikovne narábať s nacionalistickou minulosťou Slovenska. Týmto preukázali istý druh mocenského pragmatizmu, podľa ktorého sa absolútne prispôbovali spoločenskej objednávke, ale zároveň ju aj formovali a ovplyvňovali. (Cohen, 1999)

⁶ Predstavitelia týchto strán propagovali autoritatívny štýl vedenia politiky, plný konfrontácií. Lojalita k vládnucim politickým stranám mala prednosť pred odbornosťou. Často pri tvorbe politiky, najmä ZRS, nachádzame prvky komunistickej politickej kultúry. Toto vytváralo u voličov vládnej koalície pocit, aký bol počas obdobia 1948 – 1989, že štát je živiteľom svojho obyvateľstva.

Od vzniku SR až po rok 1998 patrili na Slovensku vládne elity k zástupcom typických masových elít a boli vo vzťahu k jednotlivým agendám hegemonov lojálne. Napasovať sa na idey západu im trvalo istý čas, nakoľko boli v nich hlboko zakorenené idey komunizmu. Isté paralely vládnych strán HZDS, SNS a ZRS sa dajú nájsť aj s HSLŠ. (Szomolányi/Gould, 1997)

V zahraničnopolitickom zameraní sa ťahne jedna výrazná hranica naprieč slovenskou spoločnosťou. Napriek tomu, že voliči vládnych strán si do veľkej miery želali vstup SR do Európskej únie, voči NATO pristupovali skepticky až odmietavo, preferovali skôr neutralitu alebo partnerstvo s Ruskom. U voličov opozície, v tom čase najvýraznejšími zoskupeniami boli SDK a SDL, boli pozície k EÚ obdobne veľmi pozitívne, k prístúpeniu SR do NATO skôr pozitívne až pozitívne (až na niektorých pár predstaviteľov SDL) a k približovaniu sa k Rusku, resp. na neutralitu SR odmietavé.⁷ (Bútorová/Bútor, 1998)

V globále bola zahraničná politika SR v tejto fáze premeny nedôveryhodná a najmä nevypočítateľná. Spoločnosť bola hlboko rozdelená medzi prívržencov západu, medzi ktorých patrili vtedajšie opozičné strany, vedci, časť cirkví a vzdelanejšia časť populácie a prívržencov východu, resp. mosta medzi západom a východom, kde radíme vtedajšie vládne strany a od nich závislé odborné kruhy a nižšie vzdelaná časť populácie. V tomto porovnaní sa odzrkadľuje rozpor medzi európskou a národnou vidinou budúcnosti SR.

5 Získavanie pozície dôveryhodného partnera a vstup SR do euroatlantických štruktúr (1998 – 2004)

Volebné víťazstvo antimečiarovej koalície pod vedením Mikuláša Dzurindu na jeseň 1998 prinieslo do slovenskej politiky výraznú zmenu. Nová vláda zmenila krajinu na reformnú dielňu, ktorú chválil západ a medzi stredoeurópskymi krajinami nemala konkurenta.

Aj keď septembrové voľby vyhralo opäť Mečiarove HZDS, nebolo v pozícii zostaviť vládu, keďže svoj koaličný potenciál za posledné roky značne oslabilo. Druhou silou v krajine bola SDK, ktorá spolu s SDL, SMK a SOP zostavila

⁷ Medzi národno-populistickým a prozápadno-liberálnym táborm existovala silná polarizácia. „*Samotná existencia národno-populistického tábora bola špecifikom práve Slovenskej republiky.*“ (Pauer, 2004, s. 94) Novovzniknuté politické strany na Slovensku neboli v žiadnom ohľade nástupcami obdobných strán z minulosti. Tak napríklad SNS glorifikovala slovenské dejiny a často vystupovala skoro na hrane zákona v súvislosti s pravicovým extrémizmom. Určite sa nedala vnímať ako nástupnícka strana tradičnej SNS.

vládu. (Štatistický úrad, 1998) Podobná situácia sa zopakovala aj v roku 2002, kedy HZDS zvíťazilo vo voľbách, ale na základe jeho nulového koaličného potenciálu, druhá strana v poradí, vtedy SDKÚ, zostavila vládu s SMK, KDH a ANO. (Štatistický úrad, 2002) Už prvej Dzurindovej vláde sa podarilo dostať Slovenskú republiku medzi krajiny, s ktorými EÚ a NATO viedla prístupové rokovania.

Voľby v roku 1998 sa dali porovnať so silným politickým zemetrasením a znamenali úplnú zmenu v slovenskej politike, ktoré ale napokon viedlo k jej stabilizácii. Začiatkom roka 1998 ešte **Madeleine Albrightová** varovala, že Slovenská republika zostane čiernou dierou na mape Európy, na konci uvedeného roka už svet vedel, že po páde **Mečiara** si Slovenská republika zopakovala Nežnú revolúciu.

6 Zložitý úvod stabilizácie zahraničnej politiky

Aj názory samotných občanov Slovenskej republiky k EÚ a NATO sa začali formovať výraznejšie po zmene vlády na jeseň 1998. Krajina, ktorá sa v prvých piatich rokoch svojej existencie nachádzala vo vákuu medzi západom a východom, bola odrazu pri tvorbe zahraničnej politiky prozápadnejšia ako ostatní stredoeurópski susedia. Tento fundamentálny obrat v zahraničnopolitickej orientácii Slovenskej republiky je dosť prekvapujúci, nakoľko Dzurindova vláda na začiatku roka 1999 stála pred obrovskou výzvou vojny v Kosove. Členovia vládneho kabinetu vtedy nazývali Miloševičovu politiku ako genocídu proti Albáncom, naopak HZDS v nej videlo právnu ochranu štátnej suverenity Spolkovej republiky Juhoslávie pred teroristickými separatistami. Popritom prirovnávali poslanci bývalej vládnej koalície situáciu k situácii s maďarskou menšinou na Slovensku. „*Bombardovanie Juhoslávie letectvom NATO je nebezpečný precedens, na ktorý môže Slovenská republika veľmi ľahko doplatiť v prípade, že sa aktivizujú na juhu našej krajiny maďarskí separatisti.*“ (Báchora, 2004, s. 296) Bývalý minister vnútra **Gustáv Krajčí** dokonca obvinil predsedu vlády **Mikuláša Dzurindu** z toho, že v súvislosti s otvorením vzdušného priestoru pre prelety stíhačiek NATO má na rukách krv Srbov. (Marušiak, 1999)

Kritika opozičných strán vychádzala z princípu silne zakoreneného antiamerikanizmu, ktorá sa opierala aj o názor istej časti spoločnosti. Sčasti boli prezentované názory, že USA chcú dokonca presadiť v Európe svoje geopolitické zámery a pritom zároveň plánujú odskúšať nové zbrane. Taktiež

NATO bolo ostro kritizované opozičnými stranami a opäť bol spochybňovaný jeho prínos pre SR. Politické špičky HZDS nazývali NATO aj USA agresorom. V roku 1999 dokonca SNS vydala Memorandum, v ktorom prezentovala podporu ruskej diplomacii v srbských aj v slovanských záujmoch.

Aj napriek tomu sa čoraz viac rozširovala v slovenskej spoločnosti vôľa k radikálnej zmene v myslení – k orientácii na západ. V centre pozornosti spoločnosti sa odrazu ocitla istá kultivácia európskej prozápadnej identity Slovenska, aby sa naša krajina nedostala do paľby istej (už v tom čase v menšine) časti spoločnosti, že sa z nej stáva neslovenský lokaj Európskej únie. (Gyárfášová, 2001)

7 Pomalé preklápanie vektorov

Počas vojny v Kosove sa zvýšil počet tých občanov SR, ktorí „*si priali vojenskú a politickú alianciu s Ruskom z 9% v apríli 1998 na 12% v októbri 1999. Aj počet prívržencov neutrality Slovenskej republiky narástol z 32% v apríli 1998 na 37% v októbri 1999.*“ (Samson, 2001, s. 130)

V roku 1998 boli väzby na Rusko veľmi silné. Týkalo sa to závislosti SR na zásobovaní energiou, ako aj technologickou závislosťou armády, najmä na dodávkach náhradných dielov. Vo volebnom programe SDK v roku 1998 bolo napísané: „*Chceme odstrániť napätie a nedôveru zo vzťahov k USA a realizovať vyváženú politiku k Ruskej federácii. ... Prehodnotíme systém medzinárodných zmlúv a dohôd uzavretých za uplynulé obdobie a budeme ich revidovať tak, aby Slovenská republika spĺňala všetky predpoklady pre vstup do NATO a EÚ. ... Chceme tiež vybudovať dobré vzťahy s Ukrajinou – tie sú v súčasnosti na absolútne nedostačujúcej úrovni.*“ (SDK, 1998, s. 96)

Aj napriek tomu sa národné dedičstvo Slovákov nevytratilo za noc a v novej vláde sa ukazoval okrem prozápadného vektora (diplomacko-pragmatického) aj vektor provýchodný (národne orientovaný). Vtedajší minister spravodlivosti **Ján Čarnogurský** na návšteve v Moskve v decembri 1998 používal rovnaký štýl komunikácie a identický prístup, ako to bolo za vlády **Vladimíra Mečiara**. Hovoril o vyvážených vzťahoch Slovenska k západu, ako aj k Rusku a tak isté tradičné disproporcie pri orientácii zahraničnej politiky pretrvali. Udialo sa to v čase, keď nový minister zahraničných vecí **Eduard Kukan** vyhlásil, že Rusko ostane jedným z najdôležitejších partnerov Slovenskej republiky, ale predsa v zahraničnej politike novej vlády bude dominovať západný vektor, ktorý bude

samozrejme ovplyvňovať aj kontakty medzi Bratislavou a Moskvou. Aj napriek tomuto vyhláseniu sa stabilizoval výkon zahraničnej politiky na východ.

Opozičné strany prirodzene udržiavali vlastné nadštandardné vzťahy k Moskve. Napríklad predseda vtedy novej politickej strany SMER **Robert Fico** pokračoval v tradícii **Vladimíra Mečiara** a navštívil Moskvu, kde sa stretol s predstaviteľmi vlády, aj s vysoko postavenými predstaviteľmi hospodárstva. Túto cestu vtedy opozičný politik zdôvodnil faktom, že „*Slovenská republika sa nachádza v takom geopolitickom priestore, ktorý jej neumožňuje jednostrannú orientáciu.*“ (Lang, 2001, s. 6)

8 Prozápadná orientácia podporovaná reformami

Zmenou vlády, tak ako bolo vyššie spomínané, nastal aj výrazný posun na zahraničnopolitickej tribúne a Slovenská republika sa nielen pokúsila o odklon od Ruska a priklonenie sa k západu, ale dokázala západ presvedčiť o takých schopnostiach krajiny, aké nemali ani bezprostrední susedia SR.

Aj napriek počiatočným úspechom vlády v zahraničnopolitickej oblasti, neboli názorové disproporcie najmä medzi koalíciou a opozíciou ničím výnimočným. Nacionalistický potenciál aj naďalej existoval a nemohol byť podceňovaný, nakoľko tzv. masové elity, resp. populisti boli len o vlások slabší ako vládna koalícia. V parlamentných voľbách v roku 2002 sa zázrakom, keďže prieskumy verejnej mienky posúvali Dzurindovu SDKÚ mimo parlament, podarilo úradujúcemu predsedovi vlády opätovne vytvoriť stredo-pravú vládu, ktorá mohla pokračovať v reformnom procese približujúcom Slovenskú republiku do euroatlantických štruktúr. Avšak táto vláda taktiež, ako to bolo v prvej Dzurindovej vláde, nedisponovala komfortnou väčšinou v NR SR, ale už na začiatku mala len o 3 hlasy viac ako opozícia. Tento výsledok parlamentných volieb nasvedčoval faktu, že slovenská spoločnosť bola stále pomerne hlboko rozdelená. Príkra konfrontácia medzi prozápadným a nacionalistickým táborom, tak ako to bolo v období 1998 – 2002, pokračovala aj ďalšom období.

Po voľbách 2002 dokonca Dzurindov tím podnikol oveľa väčšie úsilie, ako to bolo počas antimečiarovej koalície s ľavicovou SDL, na konsolidáciu verejných financií. Vláde sa darilo prilákať množstvo zahraničných investorov, pracovný trh dokázala zdynamizovať a popri tom aj zreformovať sociálny systém. Medzi najväčšie úspechy patrilo zavedenie rovnej dane na úrovni 19%. Množstvo uskutočnených reforiem prijímali obyvatelia SR veľmi ťažko a spoločenský konsenzus sa hľadal dlho. Dvojciferný hospodársky rast, štátny dlh vo výške

30% HDP, deficit štátneho rozpočtu tesne nad 2% HDP, polovičná miera nezamestnanosti a nakoniec vidina skorého prístúpenia do eurozóny⁸ spravili zo Slovenska synonymum hospodárskeho zázraku v Európe. Takáto cesta od neposlušného dieťaťa k vzornému žiakovi je v celej strednej a východnej Európe jedinečná, nakoľko aj vývoj u bezprostredných susedov SR, najmä teda v krajinách V4 preukazoval po roku 2000 skôr opačné tendencie, čím potvrdil Slovenskej republike mimoriadnu pozíciu v strednej Európe.

Zároveň ale umožnili radikálne hospodárske reformy návrat nacionalisticko-sociálnych kruhov. Popri slabnúcom HZDS sa etablovala ľavicovo-populistická strana SMER, ktorej predseda sa netajil svojim záujmom o post predsedu vlády. Ten napokon získal po predčasných parlamentných voľbách v lete 2006. Ešte pred voľbami 2006 propagoval **Robert Fico** bližšie nešpecifikovanú „tretiu cestu“ medzi kapitalizmom a socializmom. Neustále vystupoval ako vykonávateľ národného záujmu, ktorý je v mene práva a poriadku schopný odstrániť všetky právne bariéry, vrátane ochrany národnostných menšín. V čase vlády **Vladimíra Mečiara** tomu občania hovorili „demokratúra“.

Náklonnosť k neutralite, ktorú preferovalo HZDS v období rokov 2000 – 2004 skôr odzrkadľovala nálady spoločnosti, ako výlučne prozápadné postoje Dzurindových vlád. Politická scéna na Slovensku vykazovala jasné známky nestability a vyznačovala sa tokom voličov v medzivolebnom období od jednej strany k inej, niekedy aj naprieč politickým spektrom. Našťastie po vstupe SR do NATO a EÚ aj napriek svojej politickej dynamike nezaznamenala odchýľovanie sa od prozápadnej orientácie. V zahraničnopolitickej oblasti dochádzalo, či vo voľbách v roku 2006, alebo aj v roku 2010 k istej zmene vektorovej orientácie pri jasnom smerovaní zahraničnej politiky, ktorá sa po voľbách 2012 už nedala tak jasne vyhraničiť. Nasvedčovalo to stabilizácii zahraničnej politiky, ale u iného uhla pohľadu to mohlo aj znamenať, že výkon zahraničnej politiky ostal druhoradý.

Zhodnotením obdobia od jesene 2002 do vstupu SR do únie možno konštatovať, že zahraničná politika SR sa vyznačovala kontinuitou a zároveň napredovala výraznými krokmi. Strategickým partnerom Slovenskej republiky bolo od roku 1998 USA. SR popri snahách o vstup do euroatlantických štruktúr venovala veľkú pozornosť aj vzťahom s Nemeckom a Francúzskom.

Prístúpením SR do EÚ bolo zavŕšené niekoľkoročné úsilie krajiny na spolupodieľaní sa na živote v rámci Európy integrovanom priestore. Od prvých

⁸ Ktoré sa uskutočnilo na začiatku roka 2009.

ambícií stať sa súčasťou vtedajšieho spoločenstva hneď po osamostatnení, naštartovala až na jeseň 1998 vláda **Mikuláša Dzurindu** motory Slovenska, ktoré nasmerovali krajinu do EÚ. SR sa stala nielen ťahúňom, ale bola od prelomu storočí vzorným „žiakom“ z pohľadu „učiteľa“ EÚ, ale aj medzinárodného spoločenstva.

Z mladej krajiny hľadajúcej cestu k demokracii západného charakteru, na ktorú sa zahraničie pozeralo skôr so skepsou, sa v krátkom období plnom reforiem, s často rozsiahlym dopadom na spoločnosť stala behom šiestich rokov sebavedomá krajina, ktorá mala zásadný vplyv na formovanie nielen situácie doma, ale čo je dôležitejšie na celom svete. Slovenská republika ako jeden z aktérov svetovej politiky neprevzala pristúpením k EÚ a NATO na seba len pozitíva plynúce z členstva, ale aj zodpovednosť za vývoj vo svete.

9 Potvrdenie smerovania zahraničnej politiky (2004 – 2013)

Obdobie po vstupe SR do EÚ a NATO bolo pre slovenskú zahraničnú politiku špecifické jedným faktorom bez ohľadu na výmeny vlád, ktoré sa v období rokov 2004 – 2013 uskutočnili celkom trikrát. Predstaviteľom zastrešujúcim oblasť zahraničnej politiky sa nepodarilo ani počas jednej z týchto vlád odvrátiť už vyššie spomenutý jav odsunu zahraničnej politiky na okraj výkonu vnútornej politiky.

Tak ako v období rokov 1998 – 2004 bola zahraničná politika azda tou najsledovanejšou oblasťou výkonu štátnej moci, nakoľko podpora obyvateľstva najmä EÚ bola významná, tak nedokázali politické špičky viac vzbudzovať záujem o túto politiku vo verejnosti po vstupe SR do týchto štruktúr. Ostáva len teoretizovať o tom, či historicky prvé predsedníctvo SR v EÚ (v roku 2016) dokáže naladiť verejnosť na opätovnú zahraničnopolitickú nôtu. Zaujímavosťou ostáva aj to, že napriek pristúpeniu SR k Schengenskému priestoru v roku 2007 a prijatiu spoločnej európskej meny euro v roku 2009, nedokázala verejnosť oceniť kroky zahraničnej politiky. Najneskôr pri výpočte týchto dvoch zmien v živote každého obyvateľa Slovenska sa naskytá otázka, akú hlbokú integráciu Slováci chceli, veď pohyb bez hraničných kontrol a zavedenie novej meny je veľmi výrazný posun k zblížovaniu krajín v rámci globalizovaného sveta. Odpoveď na nejasnosť, prečo si zahraničná politika nepripísala body aj za tieto dva úspešné „projekty“ je jasná. Schengen riešilo predovšetkým Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky a zavedenie novej meny zasa Ministerstvo financií SR a NBS. Keďže po vstupe SR do EÚ zabezpečovanie úloh v súvislosti s

jednotlivými politikami prešlo na konkrétne rezorty, ťažko by sa ministerstvu zahraničných vecí zosobňoval úspech pri ich zavádzaní do praxe. Na druhej strane ani politická pamäť verejnosti nie je veľmi veľká, čiže málokto z nás pripisoval ďalšie úspechy v súvislosti s členstvom práve úspešnému výkonu zahraničnej politiky. Toto bol len jeden príklad, ako rýchlo sa v prostredí Slovenskej republiky zabúda.

10 Zahraničná politika v novom prostredí (2004 – 2006)

Z pohľadu ambícií SR vo svetovom meradle bol rok 2004 rokom prelomovým. Strategický záujem štátu, stať sa členom EÚ a NATO, bol splnený. Nastal okamih zadefinovania nových priorít. Cieľ vstupu bol redefinovaný na prioritu efektívneho pôsobenia v oboch organizáciách. (Vlček, Kaščáková, 2010)

Jednu z výziev pre obdobie rokov 2006 – 2007, ktorá bola aktuálna v lete 2004, bolo úsilie SR o členstvo v Bezpečnostnej rade OSN. Jednu neúspešnú kandidatúru na tento post už SR zaznamenala v roku 1999, kedy prehrala s Ukrajinou. SR mala záujem o miesto, ktoré pripadá zástupcovi krajín strednej a východnej Európy. V priebehu rokovaní v lete a na jeseň 2004 sa protikandidát SR – Lotyšsko vzdalo kandidatúry a tak šance SR opätovne narástli. Už predbežné úspechy slovenskej diplomacie v tejto oblasti predznamenávali, že rozhodnutie, ku ktorému došlo v roku 2005, naznačovalo ďalší dôležitý bod pre slovenskú zahraničnú politiku. (Marušiak, Duleba, Gábelová-Jančiová, Bates-Melišová, 2004)

Keďže postintegračné obdobie so sebou prinieslo niekoľko zmien v zahraničnej politike, bolo nevyhnutné pripraviť jej novú koncepciu, ktorá by reflektovala zmeny, ktoré sa udiali v Európe, nielen v kontexte prístúpenia SR k NATO a EÚ, ale aj ďalších krajín Európy, čím do istej miery bola prekreslená aj mapa Európy. MZV SR zadefinovalo nový rámec zahraničnej politiky v „Strednodobej stratégii zahraničnej politiky SR do roku 2015“. Tento komplexný dokument okrem iného popisoval rôzne dimenzie zahraničnej politiky SR v novom prostredí. Agendu EÚ už popisuje ako agendu domácej politiky. Vyslovuje sa taktiež za Európu národných štátov, ako aj to, že EÚ má ostať otvorená pre všetky štáty, ktoré prejavia záujem o členstvo a splnia požadované kritériá. (Ministerstvo zahraničných vecí SR, 2005) Táto stratégia dokazuje, že MZV SR sa na úlohy vyplývajúce z členstva v NATO a EÚ zodpovedne pripravilo a bez problémov nadviazalo na prístúpenie SR do euroatlantických

štruktúr a jasne vymedzilo svoju agendu, aj priority v rámci vplyvu SR na vývoj v svetovej politike. O strednodobej stratégii hlasovala NR SR 14. decembra 2004, pričom ju prijala naprieč politickým spektrom s podporou 114 zo 127 hlasujúcich poslancov. (NR SR, 2004)

Nadväzujúc na prijatie stratégie pre oblasť zahraničnej politiky prinieslo ďalšie obdobie posilnenie medzinárodného postavenia Slovenska. Súviselo to popri úspešnom výkone zahraničnej politiky aj s reformami, ktoré na Slovensku uskutočnila vláda. Tieto posunuli SR aj vo vnímaní kolegov z členských krajín EÚ a NATO z pozície outsidera do skupiny vyspelých štátov nielen s vlastným názorom na dianie vo svete, ale aj spolutvorcu politik podporujúcich bezpečnosť a kooperáciu vo svete. V tomto období bolo ako nikdy predtým Slovensko vystavené zahraničnopolitickým výzvam, ktoré vyplynuli aj z akceptácie krajiny bývalými mocnosťami z čias Studenej vojny. Autoritu SR koncom februára 2005 podstatne zvýšil Summit **Bush – Putin**, ktorý hostila Bratislava. Toto stretnutie bolo úspešné aj napriek istej dávke kritiky. Obaja prezidenti sa zhodli na vzájomnej závislosti pri riešení rôznych svetových problémov, ako napr. v Iraku, Iráne, na Blízkom východe, ale aj v Severnej Kórei. Okrem summitu uskutočnili obaja prezidenti aj oficiálne bilaterálne stretnutia s ústavnými činiteľmi SR, pričom prezident USA navštívil Slovensko po prvýkrát v histórii SR. Uskutočnenie summitu na Slovensku znamenalo pre slovenskú diplomaciu jednoznačný úspech a bolo istým ocenením najmä pre slovenskú zahraničnú politiku za jej prácu v posledných rokoch.

Kritika orientácie zahraničnej politiky s vektorovým smerovaním na USA, ktoré bolo príznačné pre vlády **Mikuláša Dzurindu**, do veľkej miery ustala po februárovom summite. Aj predstaviteľov opozície totiž pozitívne ovplyvnila návšteva **G. W. Busha** na Slovensku. HZDS verejne chválilo slovenskú diplomaciu, SMER sa síce stotožnil s vrcholnou schôdzkou, ale zároveň kritizoval vládu za jednostrannú orientáciu zahraničnej politiky. (Marušiak, Bates, Duleba, Gábelová-Jančiová, Strážay, 2006)

Valné zhromaždenie OSN v októbri 2005 znamenalo pre slovenskú zahraničnú politiku ďalší úspech. SR na ňom získala post nestáleho člena BR OSN na roky 2006 – 2007,⁹ o ktorý sa opätovne usilovala od leta 2004. Medzi priority, ktorým sa SR v tejto súvislosti venovala, patril západný Balkán, východná Európa, Cyprus a Blízky východ. Západný Balkán patril aj medzi všeobecné priority zahraničnej politiky Slovenskej republiky, Cyprus a

⁹ SR získala 185 hlasov zo 192, čím hravo naplnila 2/3 kvórum.

bikomunitný dialóg bol zasa tradičnou témou, ktorej slovenská diplomacia venovala pozornosť od vzniku SR. Samotné vedenie bikomunitného dialógu prevzala SR po rozdelení ČSFR a je vedený slovenským veľvyslancom na Cypre. Ďalšie dve oblasti predstavitelia MZV zvolili na základe aktuálneho vývoja a nevyhnutnosti pomoci uvedeným regiónom. Medzi ďalšie priority zaradila SR boj proti terorizmu a problematiku nešírenia zbraní hromadného ničenia, reflektujúc na teroristické útoky v USA a neskôr aj v Španielsku a diskusiu o zbraniach hromadného ničenia v súvislosti s konfliktom v Iraku. Aj keď získanie kresla nestáleho člena BR OSN bolo výzvou pre SR, pri formulovaní priorít si predstavitelia MZV SR dali veľmi záležať na ich precizovaní. Zároveň pozitívom pre zahraničnú politiku SR bola aj skutočnosť, že na mnohých z tém mohla slovenská diplomacia v rámci svojho prostredia pracovať aj naďalej po ukončení členstva v BR OSN. Z iného uhla pohľadu zasa slovenská zahraničná politika zvyšovala svoju kredibilitu a stávala sa aktívnou súčasťou svetovej politiky, keď sa venovala aj témam ako medzinárodný terorizmus a nešíreniu ZHN.

V prvej polovici roka 2006 MZV SR zhodnotilo posun, ktorý dosiahla SR počas členstva v euroatlantických štruktúrach. Na základe tohto boli nanovo zadefinované roviny výkonu zahraničnej politiky.¹⁰ Dôležitou súčasťou bolo aj iniciovanie vlastných tém na medzinárodnej pôde, ako aj vyjadrovanie postojov SR, ktoré z nového člena okamžite spravili sebavedomého a dôveryhodného partnera. Kontinuita v zahraničnopolitickej orientácii krajiny trvala aj v predvolebnom období roku 2006. Čo bolo značne odlišné s obdobiami pred voľbami v rokoch 1998 a 2002, zahraničnopolitické témy nezohrávali v kampani 2006 takmer žiadnu úlohu. Hlavným dôvodom bol široký konsenzus na prioritách ZP (azda s výnimkou KSS), ktorý sa dal vnímať už v období prijímania strednodobej stratégie koncom roka 2004. Na strane druhej práve oblasť zahraničnej politiky bola poprednými analytikmi počas oboch vlád **Mikuláša Dzurindu** vnímaná ako najúspešnejšia. (Bútorá, 2006)

Aj napriek prípravám na parlamentné voľby sa venovala dostatočná pozornosť posilňovaniu pozícií SR v euroatlantických štruktúrach. Členstvo SR v BR OSN od začiatku roka 2006 ovplyvnilo agendu ústavných činiteľov. Medzi prioritné otázky sa tak dostali záležitosti okolo globálnej bezpečnosti, s jasným

¹⁰ Išlo o štyri roviny: rovinu vzťahov s bezprostrednými susedmi, rovinu vzťahov s krajinami EÚ a NATO, rovinu vzťahov so štátmi prioritného zahraničnopolitického záujmu SR (západný Balkán, východná Európa) a poslednou bola rovina s ostatnými krajinami Ázie, Afriky a Latinskej Ameriky.

zámerom angažovania sa v prospech mieru a stability vo svete. SR sa zasadzovala od začiatku svojho pôsobenia v tejto funkcii za nájdenie efektívnejších a flexibilnejších nástrojov na riešenie aktuálnych výziev a hrozieb vo svete.

Dosluhujúca vláda **Mikuláša Dzurindu** zanechala po sebe po ôsmich rokoch dôveryhodnú, zodpovednú, ale aj predvídateľnú zahraničnú politiku. Kondícia vzťahov bilaterálnych i multilaterálnych bola neporovnateľná so stavom v roku 1998.

11 Kontinuita v prioritách zahraničnej politiky, zmena vektorovej orientácie USA – Rusko (2006 – 2010)

Výsledky parlamentných volieb zo 17. júna 2006 so sebou priniesli víťazstvo pre stranu SMER – SD, no v prvých momentoch aj strach o možnosť zostavenia vlády. Zoskupenie pravicových strán SDKÚ – DS, KDH a SMK percentuálne prevýšilo samotného víťaza volieb.¹¹ Diskusia ohľadom zostavovania vládnej koalície nemohla preto trvať dlho, nakoľko by sa mohlo stať, že jediný vážavý subjekt (KDH) by mohol súhlasiť s koalíciou s ĽS – HZDS, čo by malo za následok, že po tretí raz v poradí by vládu nezostavoval víťaz parlamentných volieb. Toto sa však neudialo a SMER – SD vytvoril vládnu koalíciu so SNS a ĽS – HZDS.

Pozvanie SNS a ĽS – HZDS do vládnej koalície vyvolalo najmä v zahraničí značné obavy o ďalšie smerovanie krajiny, nakoľko oba subjekty vládli na Slovensku v rokoch 1994 – 1998, kedy medzinárodné postavenie SR bolo mizerné. SMER nedokázal v zahraničí presvedčiť o kontinuite demokratického vývoja s týmito partnermi. Hneď v deň zostavenia novej vlády (4. júla 2006) poslanci Európskeho parlamentu za PES schválili pozastavenie členstva SMERu vo svojej európskej straníckej štruktúre.¹² Hlavným dôvodom bola účasť SNS vo vláde, pričom sa európski socialisti obávali o dodržiavanie práv národnostných menšín v SR. Zaujímavou skutočnosťou bolo, že v čase vzniku prvej vlády **Roberta Fica** nemala ani jedna z koalíčných strán zakotvenie medzi európskymi stranami, čo viedlo k dočasnému oslabeniu slovenskej prestíže v EÚ.

¹¹ SMER získal 50 mandátov v NR SR a tri pravicové strany spolu 65 mandátov.

¹² V októbri 2006 sa PES opätovne vrátil k pozastavenému členstvu SMERu a rozhodol, že dočasne do júna 2007 bude jeho členstvo pozastavené.

Pri kreovaní vlády jej budúci predseda **Robert Fico** pozval za člena zodpovedajúceho za oblasť zahraničných vzťahov kariérneho diplomata, bývalého generálneho tajomníka OBSE **Jána Kubiša**, ktorý hneď od svojho menovania do funkcie ministra zabezpečoval zahraničných partnerov nielen o kontinuite zahraničnej politiky, ale aj o proeurópskom trende celej vládnej koalície. Programové vyhlásenie vlády SR, ktoré prijala NR SR 4. augusta 2006, potvrdilo kontinuitu orientácie zahraničnej politiky. Tak sa vláda vyslovila za prehĺbenie spolupráce s EÚ a NATO, odmietla všetky prejavy rasizmu, intolerancie, xenofóbie, extrémizmu a antisemitizmu, vyslovila sa za pokračovanie ratifikácie ústavnej zmluvy, podporila rozširovanie EÚ, ako aj politiku otvorených dverí NATO. Čo bolo odlišné od posledných dvoch vlád, bol záujem tejto vlády o aktivizáciu vzťahov s Ruskom.

Obavy zahraničných partnerov i opozície na Slovensku sa nenaplnili a v oblasti zahraničnej politiky vláda nadviazala na všetko pozitívne, čo sa v tejto oblasti predošlým dvom vládam podarilo.

V rámci pôsobenia SR v BR OSN sa nový predseda vlády zúčastnil na jesennom zasadnutí Valného zhromaždenia OSN v septembri 2006, kde sa zameral najmä na reformu OSN za účelom zvýšenia schopnosti konať preventívne a tým včas zabrániť konfliktom vo svete. (Marušiak, Bates, Duleba, Strážay, Žemlová-Shepperd, 2007) Aj v tomto období sa SR angažovala v rámci BR OSN v otázke iránskeho jadrového programu, ako aj v dohováraní Palestínskej samosprávy a Izraelu počas ich konfliktu, či pomoci západnému Balkánu. Taktiež SR venovala pozornosť vzťahom OSN a NATO, pričom konzultovala reformu bezpečnostného sektora OSN s odborníkmi NATO, ktoré má obdobné skúsenosti z tejto oblasti. (Ministerstvo zahraničných vecí SR, 2007) *„Slovenské pôsobenie v BR OSN bolo podielom na riešení najnaliehavejších problémov sveta, efektívnom multilateralizme a posilnení postavenia tejto organizácie globálneho charakteru. Prevzatie časti zodpovednosti za svetový mier a bezpečnosť prispelo k zvýšeniu prestíže Slovenska vo svete.“* (Ibid., s. 5) Počas druhého roku vo funkcii SR popri hlavných povinnostiach, ktoré jej z toho vyplývali, sa aktivizovala aj pri riešení problému ohľadom budúceho štatútu Kosova. Postoj SR bol v zmysle, aby riešenie tejto otázky za žiadnych okolností nepredstavovalo precedens pre podobné prípady. Celkovo SR v pozícii nestáleho člena BR OSN vystupovala veľmi aktívne a profesionálne, čo znamenalo pre SR úspech.

Hoci programové vyhlásenie vlády, aj minister zahraničných vecí potvrdzovali totožné smerovanie zahraničnej politiky, kroky, ktoré uskutočňoval

predseda vlády sa celkom s dokumentom a tvrdeniami ministra **Kubiša** nezhodovali. Veľkú kritiku zožal premiér za účasť na recepcii veľvyslanectva Kuby v SR, ako aj pracovnú návštevu v Líbyi. Už pred voľbami **Robert Fico** avizoval zvýšenie kvality vzťahov s Ruskom, čo potvrdil aj počas októbrového (2006) stretnutia s **Vladimírom Putinom** vo Fínsku. Zároveň dosť nešťastne kritizoval zasadnutie Európskej rady, keď sa vyjadril, že nerozumie, prečo premiéri musia riešiť záležitosti, ktoré by mohli vyriešiť ministri. (Marušiak, Bates, Duleba, Strážay, Žemlová-Shepperd, 2007)

V rámci prvého roka existencie novej vládnej koalície sa tak pokusy o nadviazanie kontaktov s nedemokratickými krajinami stali problematickou stránkou zahraničnej politiky SR. V tejto oblasti začalo dochádzať k rozporom medzi vzájomnými podporovateľmi – ústavnými činiteľmi – prezidentom a premiérom, keď **Ivan Gašparovič** kritizoval **Robertu Ficu**, že sa púšťa do takých oblastí vzťahov, ktoré boli doposiaľ pre SR netradičné. Je nevyhnutné však uviesť, že tak ako v spoločnosti už oblasť zahraničných vzťahov nebola prioritnou oblasťou, tak ani pre vládnu koalíciu táto oblasť nebola prioritnou súčasťou jej agendy. Čiže agenda predsedu vlády skôr sužovala opozíciu a diplomatov, než koalíčných partnerov alebo jeho voličov. Počas prvých mesiacov vlády dokonca minister zahraničných vecí verejne naznačil, že v otázke zahraničnej politiky panujú vo vláde odlišné názory. (Pravda, 2007) Aj rozhovor z uvedeného článku v denníku Pravda naznačoval, že v prípade pokračovania nekoordinovaných vzťahov so zahraničnými partnermi sa môže zopakovať situácia ohľadom kompetenčných sporov medzi prezidentom, predsedom vlády a ministrom zahraničných vecí, ktorých sme boli svedkami v období rokov 1994 – 1998. Ucelenú podobu zahraničnej politiky sa snažil v plnej miere zachovať najmä minister zahraničných vecí **Ján Kubiš**.

Vnútropolitickú diskusiu začiatkom roka 2007 v oblasti zahraničnej politiky rozpútalo súperenie strán naprieč politickým spektrom ohľadne budúceho štatútu Kosova. S nápadmi sa predbiehali všetky parlamentné strany, no napokon sa dokázali zhodnúť na pomerne vágnom vyhlásení, ktoré prijali v NR SR 28. marca 2007 výraznou väčšinou 123 zo 142 hlasov, pričom žiaden poslanec nebol proti, len poslanci SMK sa zdržali hlasovania. (NR SR, 2007a)¹³

¹³ Základná pointa diskusie spočívala v tom, že poskytnutie nezávislosti Kosovu by bolo porušením zásad Charty OSN, zároveň SR sa vyslovila podporovať záujmy jednotného Srbska ako prioritného partnera SR v rámci západného Balkánu. V rámci rozpravy nie ojedinele zaznievali aj obavy z

V prijatom vyhlásení sa konštatovalo, že „úplná a ničím neobmedzená nezávislosť provincie Kosovo nie je v záujme stability regiónu vystaveného dlhé roky tragédiám a krízam“. Ako aj to, že NR SR vyjadruje presvedčenie, „že budúci štatút provincie Kosovo nezaloží precedens v medzinárodnom práve.“ (NR SR, 2007b, s. 1)

Výraznú polarizáciu vnútropolitických vzťahov ohľadom zahraničnej politiky v roku 2007 priniesli vzťahy medzi SR a Maďarskou republikou. Dnes sa môžeme azda len nazdávať, čo mohlo byť spúšťačom tohto stavu, či to bola účasť SNS vo vládnej koalícii, alebo neohlásené návštevy ústavných činiteľov MR v slovenskom pohraničí, ktoré si koalíční predstavitelia vysvetľovali mnohokrát ako určitú formu provokácie. S takouto formou návštev maďarskí predstavitelia neprestávali počas celého volebného obdobia 2006 – 2010.

Inou, veľmi pozitívnu stránkou novej politickej kapitoly v SR bol parlamentný rozmer diplomacie. To, o čo sa predsedovia národnej rady sprvu ani nepokúšali (neskôr sa snažili realizovať), sa podarilo naplno sfunkčniť až predsedovi NR SR **Pavlovi Paškovi** (2006 – 2010). Odhliadnuc od toho, že za predsedu NR SR **Pavla Hrušovského** sa podarilo vytvoriť pozíciu Stáleho zástupcu NR SR pri Európskom parlamente a iných inštitúciách EÚ, komunikácia problematiky zahraničných vzťahov nielenže primárne vychádzala z MZV SR, teda od exekutívneho orgánu, ale nebola dostatočne prispôsobovaná pomerom legislatívneho orgánu – parlamentu. Toto sa podarilo v poradí až v IV. volebnom období NR SR, kde základné smerovanie zahraničnej politiky bolo odbornými zamestnancami Kancelárie NR SR prispôsobované parlamentným pomerom.

NR SR hostila v máji 2007 Konferenciu predsedov parlamentov členských krajín EÚ. Toto stretnutie, na ktorom sa zúčastnili 44 predsedovia zákonodarných zborov členských krajín únie a predsedovia parlamentov kandidátskych krajín bolo jasným signálom, že NR SR má v osobe jej predsedu silného podporovateľa myšlienky parlamentnej diplomacie. SR sa na tomto poli podaril úspech ako nikdy predtým. Schôdzka predsedov parlamentov bola veľkým prínosom nielen pre obraz SR v zahraničí, ale najmä pre témy, ktoré

napodobnenia tohto stavu na juhu Slovenska, pričom by Kosovo bol precedens, ktorý by mohol vyústiť k požiadavkám o revíziu hraníc medzi SR a Maďarskom.

predseda NR SR nastolil, a o ktorých sa diskutovalo.¹⁴ Ambíciou slovenského predsedníctva bolo nielen hodnotové nasmerovanie tohto európskeho fóra, ale aj riešenie aktuálnych otázok súvisiacich s vývojom Európy. Účastníci sa zhodli na tom, že budú hľadať vyváženú hranicu medzi národnými špecifikami a spoločnými európskymi záujmami. Zároveň súhlasili s tým, že v dnešnom globálnom svete je potrebné zefektívniť spoluprácu medzi zákonodarnými zbormi Európskej únie, pretože jedine tak môžu skutočne prispieť k realizácii národných záujmov. Zároveň sa v Bratislave podarilo dohodnúť na tzv. Bratislavskom mechanizme, ktorý spočíval v tom, že predsedanie konferencii predsedov parlamentov bude rotovať podľa predsedníctva v Rade, čím bol zavedený istý systém do stretávania sa predsedov parlamentov. Do roku 2007 existoval zvlášť zoznam s poradím, ktorá krajina by mala konferencii predsedáť, ktorý nekorešpondoval s oficiálnym predsedaním v Rade.

Nakoľko pred Slovenskou republikou, ako aj jej zahraničnou politikou stálo niekoľko nových výziev, MZV SR vo februári 2008 predstavilo novú stratégiu: „Úspešné Slovensko v bezpečnom svete“. Dokument obsahoval ciele, ktoré plánovala SR dosiahnuť v najbližšom období. V tejto stratégii nešlo len o definovanie zamerania diplomacie, ale aj o reorganizáciu práce v kontexte s aktuálnymi potrebami, ktorá mala zefektívniť prácu diplomatov. (Ministerstvo zahraničných vecí SR, 2008)

V súlade s týmto dokumentom si oblasť zahraničnej politiky aj naďalej zachovávala kontinuitu svojho pôsobenia, čo mohlo mať za následok zvyšovanie dôveryhodnosti SR, keby v priebehu roka 2008 opäť nedochádzalo k dvojkolajnosti zahraničnej politiky. Postoje predsedu vlády a ministra zahraničných vecí sa mnohokrát líšili. Premiér zaujímal často názory blízke Ruskej federácii, či išlo o diskusiu ohľadom protiraketovej obrany v strednej Európe, či príčin rusko-gruzínskej vojny. (Bútora, Marušiak, Strážay, Duleba, Bátora, Brezáni, Bates, Najšlová, Sláviková, 2009) Spojenci SR v euroatlantických štruktúrach toto vnímali ako istú nezrozumiteľnosť zahraničnej politiky. **Robert Fico** niekoľkokrát zdôraznil, že vníma Ruskú federáciu ako dôležitého partnera. Ani deklarované proruské zameranie nepomohlo SR neskôr pri prerušení dodávok zemného plynu cez Ukrajinu na začiatku roka 2009, keď sa SR stala priamo rukojemníkom „rusko-ukrajinskej plynovej vojny“.

¹⁴ Počas konferencie sa hľadali odpovede na otázky v témach: budúcnosť Európy, medziparlamentná spolupráca, zvyšovanie národného európskeho povedomia, pomoc parlamentom novovznikajúcich demokracií, Ukrajina, východný sused EÚ.

Vtedy premiér nevyužil ani možnosť zvolania mimoriadnej Európskej rady v súvislosti s neštandardnou situáciou na Slovensku, neobrátil sa teda na ČR, ktorá v tom čase predsedala Únii a nepožiadala ju o ústretový krok, ktorý mohol viesť k rýchlejšiemu zabezpečeniu zemného plynu pre SR (v tom čase konkrétne reverzným chodom zo Západu). SR tak naplno pocítila negatíva energetickej závislosti. Namiesto rýchleho konštruktívneho riešenia problému hľadal predseda vlády vinníka tohto problému, ktorý sa dá označiť aj ako najväčšia nevojenská hrozba slovenskej bezpečnosti od vzniku SR. (Bútora, Marušiak, Strážay, Bilčík, Tarasovič, 2010) Vinníkom bola podľa predsedu vlády Ukrajina (Tóda, Procházková, 2009), ktorej nepriamo hrozil politickými dôsledkami v kontexte podpory integrácie UA do NATO a EÚ. Neskôr musel byť minister zahraničných vecí vo vyjadreniach oveľa zmierlivejší a tvrdil, že SR nehľadá vinníka celej situácie, ale poučenie a zároveň odpoveď na otázku ako ďalej.¹⁵

Po dva a pol roku vo funkcii ministra zahraničných vecí získal **Ján Kubiš** post tajomníka Európskej hospodárskej komisie OSN a 17. decembra 2008 oznámil, že opustí ministerský post. (TASR, 2008) V tomto období sa podarilo ministromi **Kubišovi** udržať kontinuitu ZP vo vzťahu k NATO a EÚ, naprávať nešťastné vyjadrenia predstaviteľov SR vo vzťahu k Maďarskej republike a bol garanciou pre zahraničie, keď predseda vlády niekedy tvrdil iné skutočnosti, ako boli reálne presadzované slovenskou diplomaciou. Rezort zahraničných vecí prevzal ďalší skúsený diplomat **Miroslav Lajčák**. (SITA, 2009) Nový minister zahraničných vecí nemal jednoduchú pozíciu. Od jeho nástupu do funkcie totiž doznievali problémy ohľadom plynovej krízy na Slovensku a ku koncu funkčného obdobia zasa eurozónu sužovala kríza v Grécku. Od januára 2009

¹⁵ Ďalšia kríza, ktorá sa prejavila v roku 2009 a nebola tak jednoducho riešiteľná ako tá plynová, bola kríza grécka. V plynovej kríze Slovensko pocítilo solidaritu zvonku, v tejto by sa mala SR zapojiť do solidarity s GR. Identifikácia s problémami európskeho charakteru ale ukázala, že SR nie je ešte vyzretý európsky partner. To, čo pri plynovej kríze platilo pre SR, že „čo je tvoje, to je aj moje“, už pri kríze gréckej opačne u niektorých slovenských politických strán neplatilo, teda „čo je moje, do toho ťa nič“. Obdobný prístup SR zažilo ešte raz v súvislosti s Gréckom, ale vtedy boli dôsledky pre Slovensko už markantné. V roku 2011 kvôli slovenskej „nesolidarite“ padla vláda. Predseda vlády Robert Fico v tom prvom prípade v roku 2009 zachoval chladnú hlavu a tvrdil, že by sa SR mala podieľať na záchrane Grécka za jasne stanovených pravidiel. Samozrejme na komunikáciu s voličmi použil nástrahu, že pri Grécku ide aj o našu menu – euro, čo môže mať za následok znehodnotenie úspor občanov SR. Na druhej strane sa premiér zbavil zodpovednosti tým, že schválenie pomoci GR prenechal na rozhodnutie novej vlády, ktorá vzišla z parlamentných volieb v júni 2010. (Bútora, Marušiak, Strážay, Bilčík, Tarasovič, 2010)

až do ukončenia svojho prvého pôsobenia vo funkcii v júli 2010 diplomaticky a elegantným tónom takisto zmierňoval možné následky vyjadrení predsedu vlády, ktorý často prezentoval názory, ktoré neboli úplne v línii zahraničnej politiky SR. Pre slovenský denník na otázku, ako vníma to, keď premiér hovorí niečo iné ako minister zahraničných vecí odpovedal: „*Netreba to zveličovať, myslím, že neexistuje štát, ktorého čelní predstavitelia hovoria identicky od A do Z to isté. Dôležité je to isté smerovanie, tie isté priority. A tu nemám pocit, že by sa pozície premiéra, prezidenta, či moje zásadne rozchádzali.*“ (Kern, Tóda, 2010)

Odhliadnuc od nezrovnalostí medzi oficiálnou líniou zahraničnej politiky a vyjadrení premiéra si SR v roku, kedy sa začala naplno prejavovať globálna finančná a hospodárska kríza, zachovávala kontinuitu v zahraničnopolitických prioritách.

Volebné obdobie rokov 2006 – 2010 v oblasti zahraničnej politiky je možné hodnotiť štyrmi heslami: pevné miesto v euroatlantických štruktúrach, dvojkoľajnosť komunikácie zahraničnopolitických tém, výrazný akcent na Rusko a eskalácia vzťahov s Maďarskou republikou. Tieto štyri princípy neboli celkom v pláne. V programovom vyhlásení vlády sa síce hovorilo o nadviazaní na úspechy v euroatlantických vzťahoch aj o posilnení spolupráce s Ruskom, pričom na mysli bola tvorba ZP na 4 svetové strany, nielen k USA, ako za druhej vlády **Mikuláša Dzurindu**. Ale nekoordinácia vyjadrení k páčivým témam svetovej politiky vyplynula z vyhranených postojov predsedu vlády na konkrétne udalosti a zo samotného odborného postoja príslušných rezortov. Vzťahy s južným susedom SR sa skomplikovali predovšetkým voľbou koaličného partnera SNS, ktorá dlhodobo vnášala nacionalistické nálady do vzájomných slovensko-maďarských vzťahov.¹⁶ Azda najdôležitejším posolstvom je ale skutočnosť, že sa SR počas prvej vlády **Roberta Fica** v kľúčových rozhodnutiach správala ako stabilný spojenec v EÚ a NATO.

12 Hodnotová a nejednotná zahraničná politika (2010 – 2012)

Po parlamentných voľbách v júni 2010 vládnu koalíciu po tretí raz v krátkej histórii Slovenskej republiky nezostavoval víťaz volieb, ale politický subjekt druhý v poradí. Ako to už bolo dvakrát predtým, vládu zostavila strana pod

¹⁶ S odstupom času (necelé 4 mesiace po voľbách) sa aj bývalý minister zahraničných vecí Miroslav Lajčák vyjadril k vláde so SNS, že „*je to ako mať k nohe priviazanú železnú guľu*“. (TASR, 2010)

vedením **Mikuláša Dzurindu**. Stredopravé zoskupenie politických strán, opozíciou od svojho vzniku nazývané „zlepenec“, médiami „štvorlístok“ tvorili okrem SDKÚ – DS aj SaS, KDH a Most-Híd.

Dvojnásobný predseda vlády **Mikuláš Dzurinda**, ktorý v uvedených parlamentných voľbách nekandidoval, sa stal ministrom zahraničných vecí. Predsedníčkou vlády sa stala **Iveta Radičová**, bývalá ministerka práce sociálnych vecí a rodiny z časti druhej Dzurindovej vlády. Program v oblasti zahraničných vzťahov, ktorý bol súčasťou Programového vyhlásenia vlády SR, bol koncipovaný iným spôsobom, ako to bolo v minulosti. Mal desať nosných priorít, preto ho nazývali symbolicky aj „programom desiatich prikázaní“. (SITA, 2010a) Obsah zamerania nadväzuje na úspechy dosiahnuté do roku 2010. Hlavnú odlišnosť, ktorú aj minister zahraničných vecí od začiatku svojho pôsobenia vo funkcii zdôrazňoval, tvoril výkon zahraničnej politiky, ktorý nemal mať viac dve tváre: jednu pro domov a tú druhú pre zahraničie. Programové vyhlásenie neopovrhlo vzťahmi s Ruskom aj napriek tomu, že predošlá vláda zmenila americký vektor na ten ruský. Vláda **Ivety Radičovej** podporovala vzťahy s USA aj s Ruskou federáciou. „*V bilaterálnych vzťahoch s USA sa vláda SR zameria najmä na rozvoj ekonomickej spolupráce a spolupráce v oblasti vedy a rozvoja v záujme vytvárať lepšie podmienky pre ekonomický rast Slovenska a rozvoj vedomostnej spoločnosti. ... Vláda SR má záujem na dobrých politických, hospodárskych a kultúrnych vzťahoch s Ruskom. Ich hĺbku budú určovať hodnoty, ktoré vyznáva, a jasne definovaný záujem Slovenska.*“ (Vláda SR, 2010) Tak ako sa v roku 2006 menili vektory zahraničnej politiky, tak sa v roku 2010 zmenili len akcenty. Jednou z ďalších odlišností je aj vymedzenie sa vlády k autokratickým režimom: „*Vláda SR bude presadzovať princípy pluralitnej demokracie, právneho štátu, dodržiavanie ľudských práv a slobôd a bude bojovať proti prejavom extrémizmu, rasizmu, xenofóbie a antisemitizmu. Bude obmedzovať oficiálne kontakty s krajinami, ktoré hrubo a flagrantne porušujú ľudské práva a slobody vlastných občanov, a naopak, zvýši podporu a zintenzívni vzťahy s ich občianskou spoločnosťou a aktivistami bojujúcimi za ľudské práva.*“ (Ibid.)

Dôležitý krok sa podaril MZV SR, keď po dohode s ministerstvom hospodárstva boli presunuté obchodno-ekonomické oddelenia z MH SR pod MZV SR od začiatku roka 2011. Tento fakt umožnil vybudovanie integrovanej zahraničnej služby (Ministerstvo zahraničných vecí SR, 2011a), pričom sa vyriešil niekoľko rokov trvajúci problém koordinácie a riadenia týchto úsekov v rámci zastupiteľských úradov v zahraničí. Integrácia ekonomických diplomatov

posilnila hneď v prvom roku od začlenenia pod ministerstvo zahraničných vecí ich výkon, pričom agendou ekonomickej diplomacie sa začali zaoberať všetci diplomati, ktorí poskytovali podporu slovenským subjektom v zahraničí. Zároveň boli vytvorené nové takéto pozície v krajinách, ktoré patria medzi rastúce ekonomiky na úkor miest v rámci EÚ. Išlo o krajiny: Argentína, Brazília, Irak, Indonézia, pričom posilnili takéto miesta v Číne, Indii, USA a na Ukrajine. (Ministerstvo zahraničných vecí SR, 2012)

Od vstupu SR do EÚ a NATO prezentovali naši predstavitelia neustále podporu integrácii západného Balkánu do týchto štruktúr. Hlavnou ideou v tejto súvislosti bol príspevok SR k stabilite a bezpečnosti v tomto krízami zmietanom regióne. Je nevyhnutné vyvíjať úsilie na dve strany. Jednak poukazovať na Balkáne na reformy, ktoré musela uskutočniť Slovenská republika, aby sa mohla stať súčasťou týchto úspešných zoskupení a zároveň im napomôcť tieto zmeny presadiť. Na strane druhej presviedčať euroatlantické zoskupenia o tom, že integrácia západného Balkánu prinesie stabilitu nielen na samotnom Balkáne, ale aj vo svete a tým naštartovať motory rozširovania.

Pri rozširovaní EÚ sa SR podieľala na presadzovaní európskej perspektívy pre západný Balkán. (Ministerstvo zahraničných vecí SR, 2011a) V roku 2010 predstavitelia SR intenzívne apelovali na EU, aby udelila Čiernej Hore štatút kandidátskej krajiny, čo sa na decembrovej Európskej rade aj podarilo. SR poskytlo pomoc Chorvátsku pri komunikácii referenda o vstupe do EÚ. Minister zahraničných vecí niekoľkokrát zdôrazňoval, že úspech Chorvátska je dôležitým signálom pre ostatné krajiny na západnom Balkáne. V roku 2011 taktiež intenzívne nabádal Chorvátsko, aby pokračovalo v reformách, čo zvýši jeho konkurencieschopnosť v rámci Európy. Srbsko bolo v ponímaní slovenskej zahraničnej politiky druhou nohou stability európskeho Balkánu. V rokoch 2010 a 2011 ho navštívil minister zahraničných vecí dvakrát, pričom na intervenciu **Mikuláša Dzurindu** bola prihláška na vstup úniou odblokovaná. (Bútora, 2011) Prioritou SR bolo do predčasného konca funkčného obdobia vlády **Ivety Radičovej** (do apríla 2012) zachovanie dynamiky rozširovacieho procesu EÚ. Výrazne nápomocná bola zahraničná politika SR nielen pri ukončovaní prístupových rokovaní s Chorvátskom, ale aj pri otváraní rokovaní s Čiernou Horou. Podporila odblokovanie štatútu kandidátskej krajiny Srbska, pracovala na stabilizácii situácie v Bosne a Hercegovine. (Ministerstvo zahraničných vecí SR, 2012)

Medzi prioritami zahraničnej politiky SR sa ocitla aj podpora Východného partnerstva, pri ktorom ide o zblížovanie únie s krajinami východnej Európy a

južného Kaukazu, kde sa slovenská diplomacia zamerala najmä na Ukrajinu, Moldavsko a Gruzínsko. (Ministerstvo zahraničných vecí SR, 2011a) Svoje skúsenosti odovzdávala slovenská diplomacia prostredníctvom Národného konventu o EÚ na Ukrajine, v Moldavsku a v Čiernej Hore.

V rámci implementácie Lisabonskej zmluvy do praxe videla SR ako jej dôležitú súčasť Európsku službu pre vonkajšiu činnosť.¹⁷ Táto má v budúcnosti prispieť ku koordinácii SZBP a SR jasne deklarovala, že má záujem a možnosti prispieť do ESVČ podľa priorít zahraničnej politiky. Išlo o oblasti západného Balkánu a Východného partnerstva. (Ibid.)

Kľúčovou témou pôsobenia SR v EÚ sa ešte pred voľbami 2010 stávala finančná kríza, ktorej súčasťou bola neskôr pôžička Grécku, ako aj vytvorenie Európskeho finančného a stabilizačného nástroja, tzv. eurovalu. Táto téma naprieč volebným obdobím pretrvávala a vystupňovala sa až do spojenia hlasovania o vyslovení dôvery vláde **Ivety Radičovej** v súvislosti s Dodatkom k Rámcovej zmluve o Európskom finančnom stabilizačnom nástroji 11. októbra 2011. Toto hlasovanie znamenalo vyslovenie nedôvery vláde SR (NR SR, 2011a) a Slovensko sa vydalo na cestu k predčasným parlamentným voľbám. Zámer uskutočňovať jednotnú zahraničnú politiku sa stal nereálnym. Nejednotnosť strán vládnej koalície, kde oproti sebe stáli subjekty v pomere 3 za ku 1 proti eurovalu viedla k pádu vlády.

Už v lete 2010 prebehlo hlasovanie o Rámcovej zmluve o eurovale, kde 140 zo 142 prítomných poslancov hlasovalo za. (NR SR, 2010a) Následne sa hlasovalo o pôžičke Grécku, na ktorú prispeli všetky zvyšné krajiny eurozóny. Za túto hlasovali dvaja poslanci KDĽ z 84 prítomných poslancov NR SR, teda SR nevyslovila súhlas s Veriteľskou zmluvou. (NR SR, 2010b) SR sa po tomto rozhodnutí ušla z radov partnerov v EÚ spríska kritiky, ba dokonca až po úvahy o tom, že ak by niekto v eurozóne bol tušil, ako nesolidárne sa jej najmladší člen zachová, vôbec by ho medzi seba nevzali. (SITA, 2010b) Predsedníčka vlády **Iveta Radičová** vysvetľovala v zahraničí, prečo SR odmietla pomôcť Grécku. Podľa nej *„pomoc GR nemá nič spoločné so solidaritou. Solidarita je životný princíp. Keď hovoríme o Grécku, vieme o čom hovoríme. Slovensko, ktoré stálo pred 20 rokmi pred bankrotom, muselo prijať bolestné reformy. 1.500*

¹⁷ Slovenská diplomacia bola v tejto súvislosti opäť úspešná, nakoľko bývalý minister zahraničných vecí SR Miroslav Lajčák sa stal v decembri 2010 výkonným riaditeľom diplomatických zborov pre Rusko, východné susedstvo a západný Balkán. (Euractiv, 2010) Táto funkcia patrila medzi tie najvyššie v rámci novovytvorenej diplomatickej služby EÚ.

firiem zbankrotovalo, reštrukturalizoval sa bankový systém. A to bez cudzej pomoci. Gréci sa tomu bránia a dostanú za to ešte aj pomoc. Zdôrazňujem, že odmietam solidaritu s tými, ktorí sú nezodpovední. ... Každý musel podpísať Pakt stability. Ako to, že ho niekto nedodríava? A čo ratingové agentúry? Vo februári bolo ešte všetko v poriadku a o 3 týždne už nie? Kde bola vtedy Európska komisia a kde bol Eurostat?“ (Zeit Online, 2010) Aj minister zahraničných vecí Slovenska vysvetľoval veľmi pragmaticky. SR nemôže zradiť svoje presvedčenie, má za sebou množstvo ťažkých reforiem, občania si museli uťahovať opasky a teraz má naša krajina platiť štátu, ktorý takéto reformy nechce uskutočniť.

Na jeseň 2010 po zásadovom postoji sa SR dostal do ruky Čierny Peter. Za čiernu ovцу nebolo označované v únii rozšafné Grécko, ale Slovensko, ktoré si dovolilo ohradiť sa voči nezodpovednej politike GR. (Bútorá, 2011) V kontexte udalostí situácie v Grécku proti sebe stáli dva silné argumenty. Jednak jednotná mena znamená spoločný osud a spoluzodpovednosť za ostatných členov, (Rupnik, Balážová, 2010) je to ako v rodine. Na strane druhej stojí argument, že SR dozrela na suverénneho člena EÚ a nebojí sa povedať svoj názor, ktorý dokáže podložiť nie tak dávnymi skúsenosťami tvrdých a úspešných reforiem. (Szomolányi, 2010) V každom prípade si aktéri zahraničnej politiky SR dostatočne uvedomovali hospodársku a finančnú prepojenosť krajín eurozóny. SR sa pokúšala pri pôžičke Grécku v súvislosti s EFSF presadzovať také kroky, ktoré by neboli len krátkodobého charakteru. Jeden z návrhov bol riadený bankrot krajiny. (Ministerstvo zahraničných vecí SR, 2011) Na prekonávanie dlhovej krízy SR presadzovala „dodríavanie pravidiel, konsolidáciu verejných financií, posilnenie fiškálnej disciplíny a automatickú vymožitelnosť sankcií za jej porušovanie“ (Ministerstvo zahraničných vecí SR, 2012, s. 1) V roku 2011 SR súhlasila so zvýšením úverovej kapacity EFSF a posilnením jeho kompetencií. Zároveň sa podarilo presadiť objektivnejší distribučný kľúč pre príspevky do Európskeho mechanizmu pre stabilitu. Nakoľko pred hlasovaním o dodatku k EFSF na jeseň 2011 hrozilo, že v prípade jeho neschválenia bude ohrozená európska budúcnosť SR, rozhodla sa predsedníčka vlády SR spojiť toto hlasovanie s vyslovovaním dôvery vláde. Cena, ktorú vláda **Ivety Radičovej** zaplatila za proeurópske smerovanie, bol jej pád. Len dva dni po

vyslovení nedôvery vláde 13. októbra 2011 s podporou opozície bol dodatok k EFSF v NR SR schválený väčšinou 114 zo 147 hlasujúcich.¹⁸

Ak zhodnotíme vládu **Ivety Radičovej** zo zahraničnopolitického hľadiska, platia heslá ako kontinuita podložená hodnotami, intenzívne angažovanie sa na západnom Balkáne, strategické rozhodnutie nielen o európskej budúcnosti Slovenska, ale aj o budúcnosti samotnej eurozóny, zaplatené vysokou politickou cenou – pádom vlády. Aj napriek tomu bola SR počas 21 mesiacov vlády prvej premiérky v SR dôveryhodnejším partnerom a upevnila si pozíciu na medzinárodnej scéne. Dôveryhodnosť sa prinavrátila už neúčasťou SNS vo vládnej koalícii, vypadnutím radikálnej SMK z NR SR a vstup umiernennej strany Most-Híd do parlamentu. Posilnenie pozície vyplynulo zo sebavedomého, aktívneho a rózneho vystupovania slovenských činiteľov na medzinárodnej pôde.

13 Zahraničnopolitický zámer: posilnenie postavenia SR (2012 – 2013)

Nová vláda, ktorá vzišla z predčasných parlamentných volieb 10. marca 2012 nazvala časť v Programovom vyhlásení vlády na roky 2012 – 2016 zaoberajúcu sa oblasťou zahraničnej politiky „Posilnenie postavenia Slovenskej republiky v Európskej únii a vo svete.“ (Vláda SR, 2012) Predsedom vlády sa stal po druhýkrát **Robert Fico** a do funkcie ministra zahraničných vecí SR sa vrátil **Miroslav Lajčák**. Vládu zostavila jedna politická strana (SMER – SD) a tak sa problémy, ktoré boli v roku 2006 predplánované prizvaním koaličných partnerov, neopakovali.

Samotná koncepcia programového vyhlásenia v bode týkajúcom sa zahraničnej politiky plynulo nadväzuje na vládu **Ivety Radičovej**. Hlavný priestor je venovaný členstvu v EÚ a NATO, pričom pri oblasti EÚ sa nachádza zmienka, že ide o prostredie ovplyvňujúce každodenný život občanov SR. Síce nejde o zahraničnopolitické desatoro predošlej vlády, ale v siedmich oblastiach je detailne rozpracovaná každá oblasť, ktorej sa plánuje slovenská diplomacia počas volebného obdobia venovať. Nechýba podpora integrácie západného Balkánu, ani podpora Východného partnerstva. Za základ bezpečnosti SR považuje Severoatlantickú alianciu. Do primárnej línie ZP je zaradená aj politika

¹⁸ Proti boli poslanci za SaS a SNS a časť krídla OKS v rámci poslaneckého klubu Most-Híd. (NR SR, 2011b)

dobrých susedských vzťahov, ktorá je založená na partnerstve, rovnoprávnosti a dialógu. Opäť nechýba, ako v rokoch 2006 – 2010, osobitné zameranie na vzťahy s Ruskom, pričom sa v tejto súvislosti uvádza aj spolupráca s krajinami ako Čína, India, Brazília, Južná Afrika, Japonsko, Južná Kórea, ale taktiež chýba explicitne uvedená spolupráca s USA. V tejto oblasti je predložený program podobný tomu z roku 2006, kedy sa intenzifikovali vzťahy s Ruskou federáciou, aby to vyvážilo prílišnú náklonnosť druhej Dzurindovej vlády k USA.

Prvé dva roky opätovného fungovania **Miroslava Lajčáka** vo funkcii ministra sa niesli vo fáze kontinuity zahraničnej politiky, ako aj precizovaní slovenských priorít v európskej politike a aj ekonomickej diplomacii. Rezort diplomacie dal výrazný akcent na skutočnosť, že práve on je koordinátorom európskej agendy na národnej úrovni. Už v roku 2012 boli prijaté základné dokumenty, ktorých implementácia má slúžiť dôkladnej pripravenosti SR na svoje historický prvý predsedníctvo v Rade EÚ (2016). Taktiež SR naďalej podporovala a podporuje rozširovanie EÚ, pričom vektor západného Balkánu patrí medzi najaktívnejšie oblasti slovenskej zahraničnej politiky. Budúcnosť regiónu na východ od SR nebola ľahostajnou ani v tomto období a zapájala sa aktívne do dialógu v rámci politiky Východného partnerstva.

SR ako zodpovedný partner a prispievateľ do boja proti terorizmu v roku 2013 pocítila po prvýkrát aj stratu občanov pri teroristických útokoch. V priebehu pol roka sa stali obeťami teroristických útokov jednak 3 profesionálni vojaci počas misií (júl a december 2013, Afganistan), ale aj 2 slovenskí horolezci (jún 2013, Pakistan).

Záver¹⁹

Slovenská republika dosiahla v zahraničnej politike neprehliadnuteľné výsledky a zaradila sa medzi najúspešnejšie štáty vo svete. Preukázala tým naplnenie litery definície jej cieľa, ktorou je presadzovanie a ochrana záujmov SR v zahraničí, ako aj posilňovanie medzinárodnej spolupráce a mieru vo svete. Po prvej „päťročnici“ to pritom ani zďaleka so Slovenskom tak dobre nevyzeralo. Úspechy, ktoré SR zaznamenala prostredníctvom plnohodnotného členstva v EÚ vrátane spoločnej meny a cestovania po EÚ bez hraničných kontrol, či súčasťou v NATO, ale aj OECD sa nedostavili samé. Je za tým tvrdá práca politikov, diplomatov, ale aj samotných občanov, ktorí si museli často pri tvrdých

¹⁹ Rozsiahlejšie sa danej téme autor venuje v dizertačnej práci: Slovenská zahraničná politika (1993 – 2012) – jej postavenie a východiská v procese globalizácie, ktorú vypracoval v roku 2013.

reformách uťahovať opasky, aby sa Slovensko dostalo do prémiovej ligy štátov na medzinárodnom poli. Toto všetko by nebolo možné bez politickej vôle. Keď sa integračné motory napokon na Slovensku podarilo naštartovať, ukázali svoju silu. Slovákom nestačilo dobehnúť spolubojovníkov, Slováci ich predbehli. Ako sa v tejto súvislosti vyjadril minister zahraničných vecí **Miroslav Lajčák**: „Za zahraničnopolitického hľadiska to bolo úžasné obdobie.“ (Aktuality.sk, 2010) Dnes SR ako uznávaný a dôveryhodný partner požíva výhody členstva v zoskupeniach svetového významu, nastoľuje témy, vyjadruje sa a ponúka riešenia. Aby postavenie SR v medzinárodných štruktúrach bolo udržané, je nevyhnutné poznať aj riziká, ktoré ho môžu ohroziť. Preto slovenská diplomacia nesmie dopustiť, aby došlo k strate prívlastku stabilného a spoľahlivého partnera pre SR, čo sa môže stať prijatím rozhodnutí, ktoré by boli navzájom protichodné, resp. neprijatím žiadnych rozhodnutí, resp. odmietaním rozhodnutia, ktoré je v súlade s dôležitým princípom medzinárodnej organizácie.²⁰ Taktiež je nevyhnutné poznať slabé miesta zahraničnej politiky a tie včas odstrániť. Dnes je zahraničná politika SR do veľkej miery daná účasťou v medzinárodných organizáciách a medzinárodnými záväzkami, čo je jedno z obmedzení pri jej tvorbe. Taktiež sieť diplomatických zastúpení ostáva napriek novým výzvam tradičná, SR nezvyšuje svoju prítomnosť ani v Južnej Amerike, ani na africkom kontinente, ani v Ázii, v regiónoch, ktoré majú výrazný potenciál rastu. Naopak, sieť zastúpení v Európe ostáva bez zmeny už dlhé roky, pritom potreba diplomatických zastúpení v Európe stále klesá. Mnohé vzdialené úrady sú systemizované na 1+1 (diplomat + zmluvná sila), kedy je otázna reálna pridaná hodnota takéhoto úradu v krajine. Často sa stáva, že je kladený väčší dôraz na uskutočňovanie stretnutí a sebaaprezentáciu diplomatov než na výsledky. Ďalším problémom je nedostatočná schopnosť (a niekedy aj ochota) pokryť konzulárne potreby našich občanov v zahraničí, buď neprítomnosťou úradu, resp. úrad pokrýva viacero od seba vzdialených krajín, kde sa presun z krajiny do krajiny pre konzula stáva nemožným.

²⁰ Napr. problematický súhlas SR so vznikom Eurovalu/ESM vnímaný zo strany partnerov ako krok solidarity. V súvislosti so snahou o udržanie si postavenia stabilného a spoľahlivého partnera navonok je potrebné vnímať dôsledky tohto rozhodnutia aj dovnútra krajiny a zvážiť prípadné zisky či straty z rozhodnutia. Súhlas SR s ESM síce SR pomohol stabilizovať jeho pozíciu v EÚ, avšak na druhej strane viedol k rozpadu vlády a destabilizoval vnútornú politiku.

Literatúra:

- AKTUALITY.SK. 2010. Lajčák: Mať vo vláde SNS, to je ako mať železnú guľu priviazanú k nohe [online]. Žilina: Azet.sk, 2010 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <http://www.aktuality.sk/clanok/173575/lajcak-mat-vo-vlade-sns-to-je-ako-mat-zeleznu-gulu-priviazanu-k-nohe/>
- BÁCHORA, R. 2004. Bratislava zwischen Moskau, Brüssel und Washington. In *Österreichische Militärische Zeitschrift*, 2004, číslo 3. ISSN 0048-1440. s. 289 – 300.
- BÚTORA, M. - MARUŠIAK, J. - STRÁŽAY, T. - BILČÍK, V. - TARASOVIČ, V. 2010. Zahraničná politika. In KOLLÁR, M. - MESEŽNIKOV, G. - BÚTORA, M. (ed.) *Slovensko 2009. Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 2010*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2010. ISBN 978-80-89345-23-6. s. 287 – 333.
- BÚTORA, M. - MARUŠIAK, J. - STRÁŽAY, T. - DULEBA, A. - BÁTORA, J. - BREŽANI, P. - BATES, Z. - NAJŠLOVÁ, L. - SLÁVIKOVÁ, E. 2009. Zahraničná politika – hlavné trendy, dvojstranné vzťahy a regionálna spolupráca. In KOLLÁR, M./MESEŽNIKOV, G./BÚTORA, M. (ed.) *Slovensko 2008. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2009. ISBN 978-80-89345-15-1. s. 297 – 367.
- BÚTORA, M. 2006. Slovenské voľby a stredoeurópske súvislosti. In MESEŽNIKOV, G. - GYÁRFÁŠOVÁ, O. - KOLLÁR, M. (ed.) *Slovenské voľby '06. Výsledky, príčiny, súvislosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2006. ISBN 80-88935-90-3. s. 9 – 29.
- BÚTORA, M. 2011. Zahraničná politika Slovenska: kontinuita a zmeny. In KOLLÁR, M. - MESEŽNIKOV, G. - BÚTORA, M. (ed.) *Slovensko 2010. Správa o stave spoločnosti a demokracie a o trendoch na rok 2011*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2011. ISBN 978-80-89345-32-8. s. 201 – 231.
- BÚTOROVÁ, Z. - BÚTORA, M. 1998. Events and Personalities in Slovakia's History. In BÚTOROVÁ, Z. (ed.) *Democracy and Discontent in Slovakia. A Public Opinion Profile of a Country in Transition*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1998. ISBN 978-8096773978. s. 191 – 202.
- COHEN, S. J. 1999. Politics without a Past. The Absence of History in Postcommunist Nationalism. London: Duke University Press, 1999. 296 s. ISBN 978-0822323990.
- DEMEŠ, P. - FORBRIG, J. 2007. Reclaiming Democracy: Civil Society and Electoral Change in Central and Eastern Europe. Washington: The German Marshall Fund, 2007. 254 s. ISBN 978-80-969639-0-4.

- DULEBA, A. - LUKÁČ, P. - WLACHOVSKÝ, M. 1998. *Zahraničná politika Slovenskej republiky – východiská, stav a perspektívy*. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, 1998. 63 s. ISBN 80-967745-4-9.
- EURACTIV. 2010. Lajčák získal prestížne miesto v novej diplomatickej službe EÚ. In *Euractiv.sk* [online]. Bratislava: Portál EurActiv, 2010 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.euractiv.sk/obrana-a-bezpecnost/clanok/lajcak-ziskal-prestizne-miesto-v-novej-diplomatickej-sluzbe-eu-016395>>
- GYÁRFÁŠOVÁ, O. 2001. Európska únia hľadá občana. In *Dilema 4/2001*. [online]. Bratislava: IVO, 2001. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <http://www.ivo.sk/buxus/docs/publicistika/subor/produkt_2100.pdf>
- KERN, M. - TÓDA, M. 2010. Minister Lajčák: Arogantný bol maďarský prezident. In *SME* [online]. Bratislava: Petit Press, 2010 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://volby.sme.sk/c/5338577/minister-lajcak-arogantny-bol-madarsky-prezident.html>>
- KOVÁČ, M. 1996. Správa o stave Slovenskej republiky za rok 1996. [online]. Bratislava: Kancelária prezidenta SR, 1996. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <<http://www.prezident.sk/?sprava-o-stave-sr-1996>>
- LANG, K. – O. 2001. Stolpersteine auf dem slowakischen Weg nach Brüssel? In *SWP – Aktuell*, 2001, číslo 4, marec 2001. ISSN 1611-6364. s. 1 – 8.
- LEŠKO, M. 1998. Príbeh sebadiskvalifikácie favorita. In BÚTORA, M. - ŠEBEJ, F. (ed.) *Slovensko v šedej zóne? Rozširovanie NATO, zlyhanie a perspektívy Slovenska*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1998. ISBN 80-88935-01-6. S. 15 – 79.
- MARUŠIAK, J. - BATES, Z. - DULEBA, A. - GÁBELOVÁ-JANČIOVÁ, B. - STRÁŽAY, T. 2006. Zahraničná politika: hlavné trendy, dvojstranné vzťahy, regionálna spolupráca. In KOLLÁR, M. - MESEŽNIKOV, G. - BÚTORA, M. (ed.) *Slovensko 2005. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2006. ISBN 80-88935-84-9. s. 247 – 324.
- MARUŠIAK, J. - BATES, Z. - DULEBA, A. - STRÁŽAY, T. - ŽEMLOVÁ-SHEPPERD, J. 2007. Zahraničná politika – hlavné trendy, dvojstranné vzťahy a regionálna spolupráca. In KOLLÁR, M. - MESEŽNIKOV, G. - BÚTORA, M. (ed.) *Slovensko 2006. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2007. ISBN 978-80-88935-92-6. s. 281 – 352.
- MARUŠIAK, J. - DULEBA, A. - GÁBELOVÁ-JANČIOVÁ, B. - BATES-MELIŠOVÁ, Z. 2004. Zahraničná politika SR: hlavné trendy, dvojstranné vzťahy, visegrádska spolupráca, regionálne iniciatívy. In KOLLÁR, M./MESEŽNIKOV, G. (ed.)

- Slovensko 2004. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2004. ISBN 80-88935-75-X. s. 335 – 417.
- MARUŠIAK, J. 1999. Hlavné trendy v zahraničnej politike SR. In MESEŽNIKOV, G./IVANTYŠYN, M. (ed.) *Slovensko 1998 – 1999. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1999. ISBN 80-88935-09-1. s. 273 – 310.
- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ SR. 2005. Strednodobá stratégia zahraničnej politiky Slovenskej republiky do roku 2015. [online]. Bratislava: MZV SR, 2005. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_D9D5A743A2CE0A4FC12578950037A688_SK/\\$File/strategia%20ZP%20SR.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_D9D5A743A2CE0A4FC12578950037A688_SK/$File/strategia%20ZP%20SR.pdf)>
- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ SR. 2007. Správa o plnení úloh zahraničnej politiky SR v roku 2006. [online]. Bratislava: MZV SR, 2007. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_B462C2E1D7FFB740C12576480044B0B2_SK/\\$File/2006.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_B462C2E1D7FFB740C12576480044B0B2_SK/$File/2006.pdf)>
- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ SR. 2008. Úspešné Slovensko v bezpečnom svete – Stratégia MZV SR [online]. Bratislava: MZV SR, 2008. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <[http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_E64D391723AD1CCFC1257648004601A5_SK/\\$File/Strategia%20MZV%20definit%20260208.pdf](http://www.foreign.gov.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_E64D391723AD1CCFC1257648004601A5_SK/$File/Strategia%20MZV%20definit%20260208.pdf)>
- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ SR. 2011. Správa o plnení úloh zahraničnej politiky Slovenskej republiky v roku 2010. [online]. Bratislava: MZV SR, 2011. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_7BFFD7BECDB6FEA7C125786500284A42_SK/\\$File/Vyhodnotenie_2010.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_7BFFD7BECDB6FEA7C125786500284A42_SK/$File/Vyhodnotenie_2010.pdf)>
- MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ SR. 2012. Správa o plnení úloh zahraničnej politiky Slovenskej republiky v roku 2011. [online]. Bratislava: MZV SR, 2012. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_3957D6DB696F734FC12579B100334CA9_SK/\\$File/SpravaZP2011%20.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_3957D6DB696F734FC12579B100334CA9_SK/$File/SpravaZP2011%20.pdf)>
- NR SR. 2004. Hlasovanie poslancov NR SR o Strednodobej stratégii zahraničnej politiky Slovenskej republiky do roku 2015 (tlač 901). [online]. Bratislava: NR SR, 2004. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub&ID=16817>>
- NR SR. 2007a. Hlasovanie poslancov NR SR o návrhu skupiny poslancov NR SR na prijatie Vyhlásenia NR SR k riešeniu budúceho štatútu srbskej provincie Kosovo (tlač 248). [online]. Bratislava: NR SR, 2007. [cit. 04.02.2014] Dostupné

na internete: <<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub&ID=20664>>

NR SR. 2007b. Návrh skupiny poslancov NR SR na prijatie Vyhlásenia NR SR k riešeniu budúceho štatútu srbskej provincie Kosovo (tlač 248). [online]. Bratislava: NR SR, 2007. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/cpt&ZakZborID=13&CisObdobia=4&ID=248>>

NR SR. 2010a. Hlasovanie poslancov NR SR o návrhu na vyslovenie súhlasu NR SR s Rámcovou zmluvou medzi Belgickým kráľovstvom, Spolkovou republikou Nemecko, Írskou republikou, Španielskym kráľovstvom, Francúzskou republikou, Talianskou republikou, Cyperskou republikou, Luxemburským veľkovojsvodstvom, Maltskou republikou, Holandským kráľovstvom, Rakúskou republikou, Portugalskou republikou, Slovinskou republikou, Slovenskou republikou, Fínskou republikou, Helénskou republikou a Európskym finančným stabilizačným nástrojom (tlač 29). [online]. Bratislava: NR SR, 2010. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub&ID=27083>>

NR SR. 2010b. Hlasovanie poslancov NR SR o návrhu na vyslovenie súhlasu NR SR s Veriteľskou zmluvou medzi Belgickým kráľovstvom, Spolkovou republikou Nemecko, Írskou republikou, Španielskym kráľovstvom, Francúzskou republikou, Talianskou republikou, Cyperskou republikou, Luxemburským veľkovojsvodstvom, Maltskou republikou, Holandským kráľovstvom, Rakúskou republikou, Portugalskou republikou, Slovinskou republikou, Slovenskou republikou a Fínskou republikou (tlač 30). [online]. Bratislava: NR SR, 2010. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub&ID=27084>>

NR SR. 2011a. Hlasovanie poslancov NR SR o návrhu na vyslovenie súhlasu NR SR s uzavretím Dodatku k Rámcovej zmluve medzi Belgickým kráľovstvom, Spolkovou republikou Nemecko, Estónskou republikou, Írskou republikou, Helénskou republikou, Španielskym kráľovstvom, Francúzskou republikou, Talianskou republikou, Cyperskou republikou, Luxemburským veľkovojsvodstvom, Maltskou republikou, Holandským kráľovstvom, Rakúskou republikou, Portugalskou republikou, Slovinskou republikou, Slovenskou republikou, Fínskou republikou a Európskym finančným stabilizačným nástrojom (tlač 502). [online]. Bratislava: NR SR, 2011. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub&ID=29245>>

- NR SR. 2011b. Hlasovanie poslancov NR SR o návrhu na vyslovenie súhlasu NR SR s Dodatkom k Rámcovej zmluve medzi Belgickým kráľovstvom, Spolkovou republikou Nemecko, Estónskou republikou, Írskou republikou, Helénskou republikou, Španielskym kráľovstvom, Francúzskou republikou.... (tlač 531). [online]. Bratislava: NR SR, 2011. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <<http://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=schodze/hlasovanie/hlasklub&ID=29254>>
- OZNÁMENIE MZV SR. 1995. Zmluva medzi Slovenskou republikou a Ruskou federáciou o priateľských vzťahoch a spolupráci. In *Zbierka zákonov č. 9/1995* [online]. Bratislava: Iura Edition, 1995 [cit. 04.02.2014], s. 59 – 62. Dostupné na internete: <www.zbierka.sk/sk/predpisy/9-1995-z-z.p-3117.pdf>
- PAUER, P. 2004. Geschichtsdiskurse und Vergangenheitspolitik in der Tschechischen und Slowakischen Republik nach 1989. In CORBEA-HOISIE, A. - JAWORSKI, R. - SOMMER, M. *Umbruch im östlichen Europa. Die nationale Wende und das kollektive Gedächtnis*. Innsbruck: Studienverlag, 2004. ISBN 978-3706519304. s. 93 – 109.
- PRAVDA. 2007. Kubiš: Zahraničná politika SR sa nemení. In *Pravda* [online]. Bratislava: Perex, 2007 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/152594-kubis-zahranicna-politika-sr-sa-nemeni/>>
- ROSPUTINSKÝ, P. 2004. Diplomatické uznanie Slovenskej republiky a jej vstup do medzinárodných organizácií. In ROLKOVÁ, N. *Desaťročie Slovenskej republiky*. Martin: Matica slovenská, 2004. ISBN 80-7090-763-0. s. 442 – 456.
- RUPNIK, J. - BALÁŽOVÁ, D. 2010. Píliť si pod sebou konár. In *Zahraničná politika 5/2010*, ročník 14, 2010, číslo 5. ISSN 1336-7218. s. 21 – 22.
- SAMSON, I. 1997. *Die Slowakei zwischen Annäherung an Moskau und Streben nach Westintegration*. Köln: Bundesinstitut für ostwissenschaftliche und internationale Studien, 1997. 42 s. ISSN 0435-7183.
- SAMSON, I. 2001. Die slowakische Außenpolitik auf neuem Ostkurs? In ZIEMER, K. (ed.) *Schwierige Nachbarschaften. Die Ostpolitik der Staaten Ostmitteleuropas seit 1989*. Marburg: Verlag Herder – Institut, 2001. ISBN 3-87969-295-5. s. 115 – 135.
- SAMSON, I. 2002. EU, NATO and the Slovak Republic: The National Principle Versus the Integration Principle. In SEIDELMANN, R. *EU, NATO and the Relationship Between Transformation and External Behavior in Post-Socialist Eastern Europe. The Cases of the Slovak Republic, Bulgaria, Romania and Ukraine*. Baden – Baden: Nomos, 2002. ISBN 3-7890-8032-2. s. 93 – 153.

- SDK. 1998. Volebný program. Spolu za lepšie Slovensko. [online]. Bratislava: SDK, 1998. [cit. 04.02.2014] Dostupné na internete: <<http://sk.scribd.com/doc/51971928/Volebny-program-strany-SDK-z-roku-1998>>
- SCHNEIDER, E. 1995. Die Slowakische Republik im Jahre drei. In HÖHMANN, H. – H. *Zwischen Krise und Konsolidierung. Gefährdeter Systemwechsel im Osten Europas*. München: Carl Hanser Verlag, 1995. ISBN 978-3-446-18285-1. s. 145 – 155.
- SITA. 2009. Lajčák vystriedal Kubiša, ten na prospech Slovenska nezabudne. In *Pravda* [online]. Bratislava: Perex, 2009 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/160375-lajcak-vystriedal-kubisa-ten-na-prospech-slovenska-nezabudne/>
- SITA. 2010a. Diplomacia sa chystá zlepšiť vzťahy s Maďarskom, naopak zrušiť s Kubou. In *Pravda* [online]. Bratislava: Perex, 2010 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://spravy.pravda.sk/domace/clanok/167122-diplomacia-sa-chysta-zlepsit-vztahy-s-madarskom-naopak-zrusit-s-kubou/>>
- SITA. 2010b. Trichet: Ak by sme tušili, ako sa Slovensko zachová, neprijmeme ho. In *Pravda* [online]. Bratislava: Perex, 2010 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://spravy.pravda.sk/svet/clanok/235369-trichet-ak-by-sme-tusili-ako-sa-slovensko-zachova-neprijmeme-ho/>>
- SME. 1996. „Treba zachrániť, čo sa ešte dá“ *Premiér Vladimír Mečiar v televíznej besede so zahraničnými novinármi. In *SME* [online]. Bratislava: Petit Press, 1996 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.sme.sk/c/2085697/reba-zachranit-co-sa-este-da-premier-vladimir-meciar-v-televiznej-besede-so-zahranicnymi-novinarmi.html>>
- SME. 1997. Mečiar označil rozhodnutie EÚ za dôležité, Hagara tvrdí, že Západ SR nemôže diktovať. In *SME* [online]. Bratislava: Petit Press, 1997 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://dennik.sme.sk/c/2045664/meciar-oznacil-rozhodnutie-eu-za-dolezite-hagara-tvrdi-ze-zapad-sr-nemoze-diktovat.html>>
- SZOMOLÁNYI, S. - GOULD, J. 1997. *Slovakia. Problems of Democratic Consolidation (and the struggle for the Rules of the Game)*. Bratislava: Friedrich Ebert Stiftung, 1997. 231 s. ISBN 978-8096774517.
- SZOMOLÁNYI, S. 2010. Grécka kríza a slovenské nie. In *Zahraničná politika 5/2010*, ročník 14, 2010, číslo 5. ISSN 1336-7218. s. 23 – 25.
- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 1998. Pridelenie mandátov politickým stranám vo voľbách 1998 [online]. Bratislava: Štatistický úrad SR, 1998 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://app.statistics.sk/volby98/results/tab4.jsp>>

- ŠTATISTICKÝ ÚRAD SR. 2002. Počet a podiel platných hlasov odovzdaných pre politické strany vo voľbách do NR SR 2002 [online]. Bratislava: Štatistický úrad SR, 2002 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://app.statistics.sk/volby2002/webdata/slov/tab/tab3.htm>>
- TASR. 2008. Kubiš získal post v OSN, odíde z vlády. In *SME* [online]. Bratislava: Petit Press, 2008 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.sme.sk/c/4228502/kubis-ziskal-post-v-osn-odide-z-vlady.html>>
- TASR. 2010. Lajčák: Vláda s SNS je ako mať železnú guľu privityzanú k nohe. In *SME* [online]. Bratislava: Petit Press, 2010 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.sme.sk/c/5576440/lajcak-vlada-s-sns-je-ako-mat-zeleznugulu-privityzanu-k-nohe.html>>
- TÓDA, M. - PROCHÁZKOVÁ, P. 2009. Fico hľadal plyn v Moskve. Zatiaľ ho nemožno čakať. In *SME* [online]. Bratislava: Petit Press, 2009 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://ekonomika.sme.sk/c/4262838/fico-hladal-plyn-v-moskve-zatial-ho-nemozno-cakat.html>>
- VLÁDA SR. 2010. Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na obdobie rokov 2010 – 2014. [online]. Bratislava: Úrad vlády SR, 2010 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.vlada.gov.sk/4-4-zahranicna-politika/>>
- VLÁDA SR. 2012. Posilnenie postavenia Slovenskej republiky v Európskej únii a vo svete. In *Programové vyhlásenie vlády Slovenskej republiky na roky 2012 – 2016*. [online]. Bratislava: Úrad vlády SR, 2012 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.vlada.gov.sk/posilnenie-postavenia-slovenskej-republiky-v-europskej-unii-a-vo-svete/>>
- VLČEK, D. - KAŠČÁKOVÁ, D. 2010. *Zahranická politika Slovenskej republiky. Základné východiská, ciele a realizácia*. Banská Bystrica: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela, 2010. 105 s. ISBN 978-80-557-0042-7.
- WLACHOVSKÝ, M. - DULEBA, A. - LUKÁČ, P. 1997. Zahranická politika Slovenskej republiky. In BÚTORA, M. (ed.) *Slovensko 1996. Súhrnná správa o stave spoločnosti a trendoch na rok 1997*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 1997. ISBN 80-967725-1-1. s. 71 – 100.
- WLACHOVSKÝ, M. 1996. Zahranická politika. In BÚTORA, M./HUNČÍK, P. (ed.) *Slovensko 1995. Súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: Nadácia Sándora Máraiho, 1996. ISBN 80-85509-41-7. s. 27 – 44.
- ZEIT ONLINE. 2010. Die Frau, die Nein sagte. In *Die Zeit*. [online]. Hamburg: Zeit Online GmbH, 2010 [cit. 04.02.2014]. Dostupné na internete: <<http://www.zeit.de/2010/36/Slowakei-Hilfe-Griechenland>>